

KALKINMADA KÖY VE PROBLEMLERİ

Yük. Müh. Ekrem CEYHUN

Başbakanlık Müsteşarı

I. GİRİŞ

Türk köyü ve köylüsünün millet yapımızda, tarihi varlığımızda ve topyekün kalkınmamızda mühim bir rolü olduğu bilinen bir gerçektir.

Köy ve köylü meselemizi bunun dışında ayrıca bir insanlık ve onur meselesi olarak da kabul etmek gerekmektedir.

Bu kabuller daha Cumhuriyetimizin ilâm ile birlikte derhal yürürlüğe konmuş ve köye yönelik hizmetler ve çalışmalar bir bütün içinde köylülerimizin de katkıları ile ele alınmaya çalışılmıştır.

Filhakika, milletimizin büyük bir bölümünü ve temel kaynağını teşkil eden köy ve köylü meselelerinde Cumhuriyetimizin kuruluşuyla birlikte yeni bir döneme girilmiş; büyük kurtarıcı Atatürk'ün işaretleriyle milletimizin efendisi köylüye gerekli değer verilmeye başlanmıştır. Köye götürülen hizmetler şüphesiz sayılmıyacak kadar çeşitli ve çok yönlüdür. Bu çalışmada, bunlara ana hatları ile temas edilecektir.

Bilindiği gibi köy 1864 yılında çıkarılan Vilâyet Nizamnamesi ile "idarî birim" olarak tanımlanmasıyla, köyde daha ziyade Devlet otoritesinin güçlendirilmesi, asayiş sorununun çözümlenmesi düşünülmüştür. Cumhuriyetin hemen ilânından bir yıl sonra çıkarılan Köy Kanunu köy hizmetlerini de kapsamına almıştır. Fakat plan ve projelere dayalı olarak köy sorunlarına yönelme mümkün olmadığı ve köylümüz kalkınmaya hazır hale getirilemediğinden umulan bir seviyede bir köy kalkınmasına ulaşılamamıştır.

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde bütün imkânsızlıklara rağmen, büyük bir sorun olan köy kalkınmasına aralıksız çareler aranmıştır. İlk köy ve ziraat kongreleri bu dönemde toplanmış, çiftçiyi eğitme, topraklandırma, köye okul götürme çalışmaları yapılmıştır.

İkinci Dünya Savaşının bitimiyle beraber girilen çok partili demokratik düzen ve hürriyet rejiminin etkisiyle köylümüzün daha iyi yaşama şartlar arama isteği, büyümüş, teknik ve malî imkânların artması, millî ve milletlerarası yardımlaşmaların, haberleşmenin gelişmesiyle de köy kalkınması, köy hizmetleri birden bire gelişip çoğalmıştır.

Plânlı dönem ile birlikte köy ve köylü sorunları diğer ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınma konuları ile birlikte onların tamamlayıcısı olarak bir bütünlük içinde ele alınmıştır.

Bunun sonucu olarak geniş yetkili bir Köy İşleri Bakanlığı kurulmuştur.

Yetersizlikler, dar imkânlar, köye hizmet götürme şevk ve heyecanını azaltmamış, köylümüzde mevcut vatan ve millet sevgisi yılmak bilmeyen mücadele azmi, idealist idareci ve teknisyenlerinin yol göstericiliği ve yöntemleri ile birleşerek daha çok hizmet edebilme imkânını sağlamıştır.

Bununla köy ve köylü sorunlarının tam olarak çözümlendiğini ifade etmiyoruz ancak bu konuda büyük aşamalar katedildiğini de ifade etmek gerekir.

Kalkınma sürecinde sanayileşme, tarımda modernleşme ve şehirleşmenin birlikte ve birbirleriyle ilişkili ve entegre olarak ele alınışı ve ulusal kalkınmamıza yön veren politika ilke ve hedeflerinin bu yaklaşıma uygun bir biçimde saptanışı "kırsal kalkınma hareketini" belli bir gelişme düzeyine getirmiştir.

"Köylünün yaşam düzeyini-geliri arttırarak ve mevcut gelir dağılımındaki dengesizliği gidererek-yükseltmek" olan köyün ve köylünün kalkındırılması politikasını aşağıda zikredilen altı ana bölüm halinde gözden geçirmeye çalışacağız.

- Köy ve köylünün kalkınmasında temel ilkeler.
- Türkiye'de köy ve köylü meselelerine tarihsel yaklaşım.
- Türkiye'de köy ve köy bölgesinin temel gerçekleri.

- Köy ve köylü kalkınmasında Ana Politika ve Araçlar.
- Köy kalkınmasının istenilen düzeyde gerçekleşmemesinin nedenleri.
- Sorunların çözümü için öneriler.

II. KÖY VE KÖYLÜNÜN KALKINMASINDA TEMEL İLKELER

Türk köyünün ve köylüsünün kalkınmasında Cumhuriyetten bu yana aralıksız çareler aranmış ve sıhhatli bir sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyine ulaşılması konusunda çeşitli çalışmalar yapılmıştır.

Bu çalışmalara temel teşkil eden ilkeleri, Atatürk ilkeleri, Anayasamızın emirleri, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin getirdikleri ve nihayet kalkınma plânlarının ön gördüğü ilkeler olarak dört ana gurupta toplamak mümkündür.

A. Atatürk İlkeleri :

Daha 1920'lerde, devletin kuruluş ve vatanın kurtarılış çalışmaları sürerken büyük kurtarıcı Atatürk kırsal kalkınmanın ve Devlet-köylü ilişkilerinin model ve politikasını ortaya koymuştu. Gerçekten Atatürk 1 Mart 1922 tarihinde köylü sorunlarına değinerek :

“Efendiler Türkiye'nin gerçek sahibi ve efendisi, gerçek üretici olan köylüdür. O halde herkesten çok dirlik, esenlik mutluluk ve zenginliğe hak kazanan ve lâyık olan köylüdür. Bu yüzden Türkiye B.M.M. Hükümetinin ekonomik siyaseti bu temel amacı yaratmaya yöneliktir” demek suretiyle ilk defa konunun önemini işaret etmiş ve 1929 yılında, B.M.M. toplantı yılının açılış konuşmasında; “.....Çiftçiye arazi vermek de, Hükümetin takip etmesi lâzım gelen bir keyfiyettir. Çalışan Türk köylüsüne işleyebileceği kadar toprak temin etmek, memleketin istihsalâtım zenginleştirecek başlıca çarelerdendir” şeklinde beyanda bulunarak kırsal kalkınmaya istikamet vermiştir.

Yine 1 Kasım 1936 yılında TBMM beşinci dönem ikinci toplanma yılını açarken “ziraatta kalkınmayı kolay ve çabuk yapmak için ... Kredi ve satış için olduğu kadar, istihsal vasıtalarını öğretip

kullandırmak için de kooperatiften istifadeyi uygun görüyorum” diyerek kooperatifleşme, kredileme ve eğitim gereklerine değinmiştir.

1 Kasım 1937 tarihli TBMM beşinci dönem üçüncü toplanma yılını açış konuşmasında “Ciddi araştırmalara dayanan bir tarım politikasının saptanmasını” istemiş ve “büyük çiftçi ve çiftlik sahiplerinin işletebilecekleri arazi genişliği arazinin bulunduğu memleket bölgelerinin nüfus kesafetine ve toprak verim derecesine göre sınırlandırılması lâzım geldiğini” belirterek tarım kesiminde yapılması gereken reformun anahatlarını vermiştir.

Aynı konuşmada, “Millî ekonominin temeli ziraattir. .... köylere kadar yayılacak programlı ve pratik çalışmalar, bu maksada erişmeyi kolaylaştıracaktır.”

“... Herhalde en küçük bir çiftçi ailesi, bir çift hayvan sahibi kılınmalıdır.”

“Ancak gerek mevcut olan ve gerekse bütün memleket ziraat bölgeleri için yeniden kurulacak ziraat merkezlerinin sekteye uğramadan tam verimli faaliyetlerini, şimdiye kadar olduğu gibi, devlet bütçesine ağırlık vermeksizin kendi gelirleriyle kendi varlıklarının idare ve inkişafını temin edebilmeleri için gereken teknik ve kanunî her türlü tedbir vakit geçirilmeden alınmalıdır.”

Şekindeki ifadeleriyle tarım politikasının ana ilkelerini en vazih şekliyle ortaya koymuştur.

Bunların dışında BÜYÜK ATATÜRK’ün yaptığı konuşmalarda köy ve köylü kalkınmasına işaret eden direktifleri şunlar olmuştur.

— Halk ve köylüler bana her yerde iş programını şu kelimelerle ihtar ettiler :

Yol, Su ve Okul.

— Şimdiye kadar mevcut olan yolsuzluk, modern ulaşım vasıtalarının olmayışı, pazarlama koşullarının çiftçi aleyhine olması ve kanunlarımızın çiftçilerimizi koruyamaması gibi hususlar ortadan kaldırılmalıdır.

— Bizi diğer gelişmiş milletlerin arasında geri bıraktıran adli, siyasi, iktisadi ve malî zincirler kırılmıştı, parçalanmıştır. Bu güne kadar kazandığımız başarı, bize ancak gelişme ve me-

deniyete doğru bir yol açmıştır. Yoksa gelişme ve medeniyete henüz ulaşılmış değildir. Bize ve gelecek nesillere düşen vazife bu yol üzerinde tereddütsüz ilerlemektir.

- Memleket mutlaka asrı, medenî ve yeni olacaktır. Bizim için hayat davasıdır bu. Bütün fedakârlığımızın semere vermesi buna bağlıdır. Halkla çok temasım vardır. O saf kütle, bilmezsiniz ne kadar yenilik taraftarıdır. Vatanımızda hiç bir zaman engeller bu kesif kalabalıktan gelmeyecektir.
- Halk refah içinde, bağımsız, zengin olmak istiyor.
- Bilelim ki, kazandığımız başarılar milletin kuvvetlerini birleştirmesinden ileri gelmiştir. Eğer aynı başarıları, zaferleri ilerde de kazanmak istiyorsak, aynı esasa dayanalım, aynı yolda yürüyelim.
- Şahsımız için değil, fakat mensup olduğumuz millet için elbirliğiyle çalışalım, çalışmaların en yükseği budur.
- Biz cahil dediğimiz zaman okulda okumamış olanları kasdetmiyoruz. Kasdettiğimiz ilim, hakikati bilmektir. Yoksa, okumuş olanlardan en büyük cahiller çıktığı gibi, lüç okumak bilmeyenlerden de hakikati gören alimler çıkabilir.
- Zaferin vasıtası yalnız kılıçtan ibaret kalan bir millet, bir gün girdiği yerden kovulur. Rezil edilir. Sefil ve perişan olur. Öyle milletin sefaleti, perişanlığı o kadar büyük ve acı olur ki, kendi memleketlerinde bile mahkûm ve esir kalabilir.
- **ARKADAŞLAR** : Kılıçla fetihler yapanlar, sapanla fetihler yapanlara yenilmeğe ve netice itibarıyla mevkilerini onlara bırakmaya mecburdurlar.
- Durumu incelerken ve tedbir düşünürken, acı olsa da hakikati görmekten bir an geri kalmamak lâzımdır. Kendimizi ve birbirimizi aldatmak için lüzum ve zorunluluk yoktur.
- Problemleri olaylara göre değil, aslında olduğu gibi ele almak lâzımdır.
- Basiretli olduğu kadar milletimizin acil ihtiyaçlarına çare bulacak bir programa dayanmayan düzeltme gayretleri, şahsi ve keyfi olmaktan kurtulamaz.

- Dünyada sevgisi benim için tek cömert olan şey, MEHME-DİN, TÜRK köylüsünün asaletinden gelen şeydir. Onun sevgisine inanmış ve kanmış olanlar, insanların en bahtiyarıdır.
- Zafer “ZAFER BENİMDİR” diyebilenin, “muvaffak olacağım” diye başlayanın ve “muvaffak oldum” diyebilenindir.

Bu direktifleriyle Ulu önder siyasî, ekonomik ve sosyal hizmet politikalarını ve plan gereğine temas ederek kalkınmanın araçlarını en güzel şekliyle dile getirmiş, istikamet vermişlerdir.

Şunu üzülererek söylemek gerekir ki bu direktifler istikametinde yapılan çalışmalar hiç bir zaman istenilen seviyeye ulaşmamış ve tüm direktifler istikametinde koordineli bir çalışma köy ve köylü-müze ulaştırılamamıştır.

B. 1961 Anayasası (Temel Kavramları İçinde Kalkınma ve Köy ve Köylü Meselesine Yaklaşım :

Anayasamızın Kalkınmadan neyi kastettiği ve bunun hedefleri, Anayasa'mızın başlangıç bölümü ile 2. ci maddesi ve 53 e kadar olan maddeleri ile 116 ve 129'cu maddelerinde açıkça gösterilmiştir.

Bu Maddeler göre kalkınmanın ve planın genel amaçlarını şöylece sıralamak mümkündür.

— İktisadî, Sosyal ve Kültürel kalkınma DEMOKRATİK YOLLARLA gerçekleştirilecektir.

— Bu demokratik yollar, Anayasanın 2. nci maddesinde yer alan ve özetle; “İnsan haklarına ve Anayasanın başlangıç bölümünde belirtilen; millî şuur ve beraberlik ruhu ile hareket eden, Türk Milliyetçiliğinden ilham ve hız alan, ferdin ve toplumun huzur ve refahını gerçekleştirmeyi teminat altında tutan, Atatürk Devrimlerine bağlı MİLLÎ, DEMOKRATİK, LAİK ve SOSYAL bir HUKUK devleti olan Türkiye CUMHURİYETİ”nin tarifinde mündemiçtir.

— Kalkınma plânları MİLLÎ TASARRUFU ARTTIRICI bir tarzda hazırlanacaktır.

— Yatırımlar zorunlu olarak toplum yararının gerektirdiği önceliklere yönetilecektir.

Bu noktada

Nedir bu toplum yararının gerektirdiği öncelikler sorusunu sormak gerekmektedir.

Bunları şöylece sıralamak mümkündür.

— Adaletli bir iktisadi ve Sosyal hayat

— Herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesini getiren bir iktisadi ve sosyal hayat.

— Millî iktisadın gereklerine göre çalışmaya yönlendirilmiş özel teşebbüs.

— Sosyal amaçlar içinde, yatırım yapan bir özel teşebbüs.

— Güvenlik ve kararlılık içinde çalışan bir özel teşebbüs.

— Demokratik bir rejim içinde hürriyet ortamında yatırım.

Bu genel kalkınma felsefesi içinde Anayasamızın 2 ci maddesi ve onun gerekçesi ile 37, 41, 51, 52 ci maddeleri bilhassa Köy ve Köylü kalkınması yönünden bizi yakından ilgilendirmektedir.

Filhakika Anayasa, 2 ci maddesinde Türkiye Cumhuriyetinin sosyal bir devlet olduğunu ifade etmekte ve bu maddenin gerekçesinde de aynen şöyle denilmektedir:

“Sosyal devlet, fertlere yalnız klasik hürriyetleri sağlamakta yetinmeyip aynı zamanda onların insan gibi yaşamaları için zaruri olan maddi ihtiyaçlarını karşılamalarını da kendisine vazife edinen devlettir. Modern Anayasa asgari geçim şartlarından, sıhhi bakımdan, öğrenim imkânlarından ve hele barmacağı bir konuttan yoksun bir kişinin gerçek anlamda hür olamayacağı kabul eden zamanımızın hukuk ve siyaset ilmine ve devlet görüşüne uygun olarak fertlere ve vatandaşlara sosyal birtakım haklar tanımak zorundadır. Her sınıf halk tabakaları için refah sağlamayı kendisine vazife edinen zamanımızın devleti (Refah Devleti) iktisaden zayıf olan kişileri, bilhassa işleri bakımından başkalarına tabi olan işçi ve müstahdemleri, her türlü dar gelirli ve yoksul kimseleri himaye edecektir. Bu suretle hem insan şahsiyetine hürmet etmek vazifesini yerine getirecek, klasik hürriyetlerin gerçeklerle alay eden bir mahiyet almasına mani olacak, hem de çalışan geniş halk tabakalarının refaha kavuşması sa-

yesinde toplum hayatı için daha verimli olmaları hedefine de ulaşılacaktır.

Gerçekten Maddî (Mali ve iktisadî) imkânlardan, yaşamak için zaruri olan gelir kaynaklarından ve varlıktan mahrum olan halk tabakaları için klasik hürriyetler, yalnız kâğıt üstünde kalan parlak, fakat boş lâflardan başka bir değere sahip olamaz”

Gene Anayasamızın 37, 41, 42, 51 ve 52 nci maddelerinde yer alan hükümlere göre, Devlet; demokratik yollarla toprağın verimli olarak işletilmesini gerçekleştirmek, topraksız olan veya yeteri toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlamak, halkın gereğı gibi beslenmesini, tarımsal üretimin toplumun yararına uygun olarak arttırılmasını temin etmek, toprağın kaybolmasını önlemek, tarım ürünlerini ve tarımla uğraşanların emeklerini değerlendirmek amaçlarıyla gereken tedbirleri almak, iktisadi ve sosyal hayatı; adalete, tam çalışma esasına ve herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşama seviyesine ulaştırma görevleri ile yükümlüdür.

Ancak yine Anayasamız 53 cü maddesi ile tüm bu ödevleri “Devlet ancak iktisadi gelişme ile mali kaynakların yeterliliğı ölçüsünde yerine getirir” demekle devletin öncelikle iktisadî gelişmeyi sağlamasını ve kaynak yaratmasını bu kaynaklardan sosyal kalkınmanın emrine adalete uygun bir tarzda vermesini emretmiş bulunmaktadır.

Hiç şüphesizdirki; bu maddelerdeki ödevlerin öncelikle yerine getirileceğı yer köy ve köylümüzdür. Gerek ekonomik kalkınmanın hızlandırılmasında ve gerekse sosyal kalkınmanın yaygınlaştırılıp geliştirilmesinde üzerinde önemle durulması gereken en büyük güç olan köylümüzün meseleleri üzerine titizlik ve öncelikle eğilmek ilk görev olma durumundadır.

C. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve Köy ve Köylü Meselelerimiz :

10 Aralık 1948 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilen ve Meclislerimizce de kabul edilen İNSAN HAKLARI EVRENSEL BEYANNAMESİ'nde konumuzla ilgili olarak yer alan hükümleri şöylece sıralamak mümkündür.

— Barışın, Hürriyetin ve Adaletin temel unsuru insanlık ailesinin ve fertlerinin Haysiyetinin korunması ve bu haklarda tam bir eşitliğin mevcudiyetinin kabul edilmesidir.

— İnsan hakları, söz ve inanma hürriyeti tüm insanlık için eşit ve vazgeçilmez bir unsurdur.

— İnsanın ana haklarına insan şahsiyetinin haysiyet ve değerine, erkek ve kadın eşitliğine saygı esastır ve bunu gerçekleştirmek ana görevdir.

— Herkes ırk, din, renk, cins, dil, din, siyasi veya diğer herhangi bir akide, millî veya içtimaî menşe servet, doğuş veya herhangi bir fark gözetilmeksizin tüm haklardan ve hürriyetlerden istifade ederler.

— Her şahsın, cemiyetin bir üyesi olmak itibariyle, sosyal güvenliğe haysiyeti için ve şahsiyetinin serbestçe gelişmesi için zarurî olan ekonomik, sosyal ve kültürel hakların milli gayret ve milletlerarası işbirliği yolu ile her devletin teşkilâtı ve kaynakları ile mütenasip olarak gerçekleştirme hakkı vardır.

Bu beyanamedeki hükümler köy ve köylü meselelerine süratle eğilmekte bizleri milletlerarası taahhütlerimizde yükümlü kıldığımız göstermektedir.

D. Kalkınma Plânlarında Köy ve Köylü :

1961 Anayasasının sosyal ve iktisadi haklar ve ödevler bölümünde; bir amme hizmeti olarak Devlete yükletilen bu görevlerin yerine getirilmesi ve toprak-insan ilişkilerinin düzenlenmesi ve köy ve köylünün kalkındırılması konusu kalkınma planlarında gerekli tedbirlerle yer almıştır.

Planlı dönem, özellikle II ci plan ve devamı olan III Planlarla kalkınma politikasının sosyal ve iktisadi hedeflerinin, köy ve köylü sorununun gerekli ağırlıkta ve bir bütün olarak ele alındığı, köy ve köylünün kalkındırılması ile ilgili olarak yeni yaklaşımlar ve politikaların getirildiği bir dönem olmuştur.

Planlı dönemde,

Herşeyden evvel sosyal kalkınma ilkesi, toplumun güvenlik içinde gelişmesi ve sosyal refah hedefleri bütünlük arzeden bir ted-

birler buketi şeklinde saptanmıştır. Bilhassa 2 ci 5 yıllık kalkınma planı ve onu takip eden 3 cü 5 yıllık plânda yer alan sosyal hedeflerin emrinde bir ekonomik kalkınma ilkesi, kişiyi çaha mutlu kılmayı hedef alan bir ekonomik kalkınma politikası bu dönemin başlıca özelliğidir.

Kalkınma planlarının tespit ettiği sosyal alandaki gelişmelerin ağırlık noktalarına göre;

— Sanayileşme ve hızlı şehirleşme sonunda ortaya çıkan gelişmeler, fert ve toplum olarak daha ileri bir yaşama düzeyini gerekli ve mümkün kılmaktadır. Sosyal güvenlik, sosyal refah hizmetleri, sağlık, konut, eğitim, yerleşme ve istihdam alanlarında öngörülen gelişmeler, saptanan yaşama düzeyine ulaşmada ortaya çıkacak sorunların çözümüne yönelmiştir.

— İnsan gücünün vasıf yönünden belli bir düzeye ulaştırılması hedefinin yanısıra, sosyal alandaki gelişmelerin bir ağırlık noktası da refahın sosyal adalet içinde dağılımını sağlamaktır.

— Uzun dönemli gelişme içinde, bir yandan yaşama düzeyinin yükseltilmesi öngörülmekte bir yandan da mevcut dengesizlikleri de gözetererek artan refahın dengeli bir şekilde paylaşılması amaç edilmiş bulunmaktadır. Sosyal alandaki gelişmelerin bu amaca doğru yönlendirilmesi için, en önemli araç sanayileşmedir. Sanayileşmeyle birlikte fonksiyonel bir şehirleşmenin oluşturulması tarım ve toprak reformunun uygulanması, istihdam olanaklarının artırılması ve tüme yaygın sosyal güvenlik, sağlık, eğitim hizmetlerinin geliştirilmesine ağırlık veren gelişme yönleri seçilmiş bulunmaktadır.

— Diğer taraftan çevrenin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmesinde yüksek yaşama düzeyinin önderliğini yapan ve çevreyi millî merkezlere bağlayan şehirlerin mahalli idarelerinin geliştirilmesi ekonomik, sosyal ve kültürel örgütlenmeleri üzerinde önemli durulacaktır. Yerleşme dokusunun düzenli bir şekilde oluşmasından fonksiyonel şehirleşmenin yanında, kırsal yerleşim dokusunun da merkez köy yaklaşımıyla ele alınması bir başka ağırlık noktası olmaktadır. Toprak reformu, kooperatifleşme, eğitim ve sağlık alanlarındaki gelişmeler köy hayatındaki gelişmenin yönlerini ortaya koymaktadır.

Nihayet daha yüksek yaşama düzeyi, ekonomik ve sosyal alanlarda önemli gelişmeler öngörülmektedir. Bir yapı değişikliğini beraberinde getiren bu oluşum büyük örgütlenme ve organizasyon gerektirmektedir.

— Daha spesifik düzeyde köy ve köylü sorunu açısından planlı dönemin getirdiği yeni yaklaşımın temel niteliği ise, Sosyal kalkınma hedefleri ile entegre bir biçimde kalkınma sürecinde sanayileşme, tarımda modernleşme ve şehirleşmenin birlikte ve birbirleriyle ilişkili ve dengeli olarak ele alınışı ve kalkınmaya yön veren politika ilke ve hedeflerin bu yaklaşıma uygun bir biçimde saptanışdır.

Böylelikle sektörler arasında temel amaca varmada birlikte hareket etme ve bir uyum ve kalkınma planlarında köyle ilgili faaliyetlerin tümünün birbiri ile tutarlı ve birlikte etki sağlayan bir düzene getirilmesinin sağlanmasına çalışılmıştır.

— Uzun dönemli perspektif içinde, köylünün yaşama düzeyinin giderek yükseltilmesi amaçlanmıştır. Bu amacı gerçekleştirmek üzere yeni strateji ve plan, ekonominin bütün olarak sanayileşme yönünde en hızlı şekilde gelişmesini gerçekleştirecek gerekli düzenlemeleri yapmıştır. Sektörlerdeki gelişmeler ve politikalar bu büyümenin köy hayatına yansımaları için gerekli tedbirleri öngörmektedir.

Planlanan gelişmeler ve politikalar özellikle, Toprak ve Tarım Reformu, tarımda üretimin geliştirilmesi, kooperatifleşme, kredi ve pazarlama etrafında yoğunlaşmaktadır. Bunu tamamlayan bir biçimde altyapı ve sosyal hizmetlerin bir bütün halinde köye götürülmesi öngörülmektedir.

III. TÜRKİYE'DE KÖY VE KÖYLÜ MESELELERİNE TARİHSEL YAKLAŞIM

A. Köyün Tarihsel Gelişimi :

Genellikle tarım toplumu olmaktan, sanayi toplumu olmaya doğru hızlı bir gelişmeye geçen ve nüfus artışı hızlanan toplumlarda, kırsal alanın kalkındırılması ve düzenlenmesi ciddi bir sorun olarak ortaya çıkmıştır.

Diğer bir deyimle toplumlarda köy ve köylünün kalkındırılmasına önem ve ağırlık verilmesi sanayileşme ve kalkınma olgusuyla başlar.

Diğer bir deyimle toplumlarda köy ve köylünün kalkındırılmasına önem ve ağırlık verilmesi sanayileşme ve kalkınma olgusuyla başlar.

Nitekim köy, Türk toplumunun tarih boyunca en önemli parçası olageldiği halde ciddi bir sorun olarak ele alınması ancak her yönden hızla gelişmeye başladığımız döneme rastlamaktadır.

B. Cumhuriyete Kadar Olan Dönem :

Osmanlıların yükselme devri de dahil Anadolu'ya fazla önem vermedikleri bilinen bir gerçektir. Ancak 16. yüzyıl sonunda ve 17. yüzyıl içinde imparatorluk huduttan hududa koşarken Anadolu'da güvenliği sağhyamamış, köylerde kendi başının çaresine bakmak zorunda kalmıştır. Köyden yalnız istenmiş, veremez duruma düşünce de zorla alınmıştır. Bir taraftan devlet memurları bir taraftan devletin kötü tutumundan faydalanan zorbalar köylünün üzerine çökmüşlerdir. Bunun sonucu olarak can ve mal kaygusuna düşen köylü ovdaki köyünü bırakmış devlet görevlilerinin ve türeyen zorbaların erişemeyeceği gözden uzak 5 - 10 hanelik yerleşme bölgelerine göçmüştür.

Bu devirde köylülerin devlet büyüklerine yazdıkları mektuplar, "terk-i diyar ve celâ-yi vatan" feryatlarıyla doludur. Anadolu'nun bugün en elverişsiz yerlerinde 65277 yerleşme noktasında toplanmış akıl dışı dağınık köy yapısının kısaca hikâyesi buradan başlar. XVI. yüzyılın sonlarına doğru başlayan bu dağılmayı Profesör Tunçbilek şöyle değerlendirmektedir. "Köylerin dağılması ile İç Anadolu'nun coğrafi manzarasında değişiklikler meydana gelmiştir. Büyük köyler parçalanarak, bölgenin en mahfuz ve en ücra ve aynı zamanda en sarp bölümlerine sığınmışlardır.

XVII. asırda kır iskânında meydana gelen bu parçalanma tesirlerini evvelâ tarla kültürlerinin gerilemesine hattâ çok yerde hiç yapılmamasına kadar götürmüştür.

Batı medeniyetine yaklaşmamızın önemli merhalesi olan tanzimattan sonra köye ilgi artmıştır. 1864'te çıkan (VİLÂYET NİZAM-

NAMESİ) köylere bir muhtariyet ve muhtar ile ihtiyar meclisi getirir.

Köye olan ilgi zamanla edebiyatta görülür :

Çoban kaval çahr anın

Hayatı şahanedir

Güler perisi tarlanın

Bu en güzel teranedir.

Romantik olarak başlayan bu ilgi yerini zamanla realizme terkeder.

Türkiye Bayrağımız gibi dalga dalgadır.

Sivas kiliminden yolları

Gökte yıldız.

Zaman zaman bu realizmin de aşırılaştığını köyü olduğundan beter, hatta orada yaşayanları hakiki hüviyetinden çok başka gösteren merhalelere de ulaştığını görüyoruz.

C. Cumhuriyet Sonrası :

Cumhuriyet sonrası dönemi Planlı Kalkınma Öncesi ve Sonrası olarak iki kısımda tetkikte fayda vardır.

1. Planlı Kalkınma Öncesi

Yeni devletin kuruluş ve vatanın kurtuluş çalışmaları sürerken köylümüzün o devirde çektiklerini iyi bilen Büyük Kurtarıcı Mustafa Kemal Atatürk, Cumhuriyet öncesi ve Devlet köylü ilişkileri ile bundan böyle uygulanacak metod ve politikaları 1 Mart 1922 yılı Millet Meclisini açış konuşmalarında veciz bir şekilde şöyle belirtmişlerdir.

“Efendiler... önce görüş açımı ortaya çıkarabilmek için yüce kuruluşunuzdan ve bütün dünyadan bir soru sormama müsaade buyurunuz; Türkiye'nin sahibi ve efendisi kimdir? (Köylüdür sesleri) sorunun karşılığını duraksamadan birlikte verdik. Türkiye'nin gerçek sahibi ve efendisi gerçek üretici olan köylüdür. O halde herkesten çok dirlik, esenlik, mutluluk ve zenginliğe hak kazanan ve lâyık olan

köylüdür. Bu yüzden Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin ekonomik siyaseti bu temel amacı yaratmaya yöneliktir.

Efendiler; diyebilirim ki, bugünkü yoksuluğun tek nedeni bu gerçeği bilmezlikten gelmemizdir. Gerçekten yedi yüz yıldan beri yertzünün çeşitli yerlerine göndererek kanlarını akıttığımız, kemiklerini yabancı topraklarda bıraktığımız ve yediyüz yıldan beri emeklerini ellerinden alıp harvurup harman savurduğumuz ve buna karşılık her yerde küçümseyip, saygısızlık ve zorbalıkta uşak yerine indirmek istediğimiz bu gerçek sahibinin önünde utançla ve saygıyla gerçek yerimizi alalım, Efendiler ulusumuz çiftçidir. Ulusun çiftçilikteki emeğini, çalışmasını çağdaş ekonomik tedbirlerle son ölçüsüne kavuşturmalıyız. Köylünün emeğinin sonuç ve verimlerini kendi çıkar ve yararı adına son ölçüsüne vardırarak ekonomik siyasetimizin temel özüdür. Öyleyse bir yandan çiftçinin sonuçlarından en yüksek yarar sağlayacak ekonomik ön yolların açılmasına çalışmak gerekir." Görüldüğü gibi Cumhuriyetin kurucusu daha 1922 yılında, savaşın bile sürüp gittiği dönemde köy sorunun ülkemiz için ne kadar önemli olduğunu belirtmiş ve köyün kalkındırılması için yapılması gerekenleri açık bir şekilde ifade etmişlerdir.

Böylece;

Cumhuriyet Devrinde köye alâkanın arttığını görüyoruz.

Atatürk reformları ile bütün az gelişmiş memleketlere örnek olacak nitelikte bir davranış değiştirme hareketini başarmış ve görevini tamamlamıştır. Ancak daha sonraki faaliyetlere dağınıklık içinde devam edilmiştir.

Köy Kanunu, muhtelif müesseselerin ve ilim adamlarının yaptıkları monografiler, değişik bakanlıkların kendi sahalarındaki çalışmaları bir kısım köycü valilerin denemeleri, Türkocağı, Halkevi, Millî Türk Talebe Birliğinin biraz araştırmacı biraz nutukçu, övücü gayretleri köy enstitüleri ve daha pek çok çırpılmışlar kendi ölçüsünde faydalı fakat daima birbiriyle bağımsız kalmış hareketler...

Türkiye'de planlı kalkınma dönemine kadar köy ve köylünün kalkındırılması çabaları belli bir düzeye erişmiş ve özellikle tarım, eğitim ve sağlık ve altyapı alanında olumlu neticeler alınmıştır.

1915 yılında 35,5 milyon olan bütçeden köylüye tarım hizmeti olarak 370 bin, ulaştırmaya ve millî eğitime 550'şer bin lira ayrılmıştı.

Cumhuriyet Türkiye'sinin 1925 yılı bütçesi 184 milyona yükselmiş ve köy hizmetleri için 6,5 milyon liralık bir kaynak kullanılmıştır.

222,5 milyonluk 1930 bütçesinden köy hizmetlerine ayrılan pay 13,3 milyon liradır.

Köy hizmetlerine ayrılan ödenekler her bütçe yılı artarak devam etmiş ve 1960'lar Türkiye'si "Türk Köyünde Modernleşme" hareketinin ürünlerini görmüştür.

Türkiye'de planlı kalkınma dönemi öncesi köy ve köylü sorunları politikalarının başlıca iki temel yaklaşıma dayandığı görülmektedir.

Bunlardan birincisi

Köy ve köylü sorunu diğer sektörlerden bağımsız bir süreç olarak ele alınmış ve ilgili sektörlerle entegrasyon kurulamamıştır. Bunun sonucunda köyün ve köylünün kalkındırılmasında etkili olabilecek diğer ekonomik, sosyal ve kültürel eylemlerle gerekli ilişki sağlanamamıştır. Ayrıca bu yaklaşım içinde yeterli bir hizmet bütünlüğü de temin edilememiştir.

İkinci nokta ise

Köylünün, köyünde kalkındırılacağı fikri köy ve köylü sorunları politikalarına çıkış noktası olmuştur. Hatta ülkemizde uzun yıllar sınırlı şehirleşmenin yarattığı sorunlarla ilgili olarak şehirleşmenin durdurulması, şehre gelişleri özel izne bağlamak gibi öneriler ortaya atılmıştır. "Şehirleşme gelişmeyi gösteren ve hızlandıran bir oluşum olarak değil, katlanılması gereken olumsuz bir eğilim olarak karşılanmıştır."

Sonuç olarak; planlı kalkınma öncesinde köy ve köylü sorunlarının hallinde diğer sektörlerle ilişki ve uyum sağlamamış sıhhatli, şehir-köy irtibatı kurulamamıştır.

2. Planlı Dönemde Köy ve Köylü Politikasının Temel Yaklaşımları

Planlı dönem, köy ve köylerinin kalkındırılması için yeni yaklaşımlar getirmiştir.

Bu yaklaşımın temel niteliği kalkınma sürecinde sanayileşme, tarımda modernleşme ve şehirleşmenin birlikte ve birbirleriyle ilişkili ve dengeli ele alınması ve kalkınmaya yön veren politika ilke ve hedeflerinin bu yaklaşıma uygun bir biçimde saptanışdır.

Bu türlü bir yaklaşımın tabii bir sonucu olarak, köy ve köylünün sorunları ile ilgili politikalar ve tedbirler ilgili Sektörlerle bir uyum içinde olmuşlar ve özellikle II. Plan köy ve köylü sorunlarını bir bütün olarak çözümlenmeye çalışmıştır.

Sonuç olarak; plânlı dönemde hem köylü ve köy sorununu çözmek için getirilen tedbirlerin, plan ve programların diğer bölümlerinde yer alan sosyal ve ekonomik politikalara uygunluğu, hem de plan ve programların uygulanmasında ve köye giden hizmetlerde bir koordinasyon ve bütünlük sağlanmıştır.

Böylece;

Köy sorunlarını çözülmesinde kat'î zaruret olan toplu bakış ve birleştirme arayışı hemen plânlamayla başlıyor.

İmkânları ahenkle düzenlemek, köydeki insanın davranışına etki yapacak metodları geliştirmek fikrini Toplum Kalkınması (Köy Kalkınması) kavramı ile plânda görüyoruz.

Plânlı devreye geçiş ve plânın uygulamasında bir taraftan, değişik yatırımlar köy sahalarına doğru giderken diğer taraftan Toplum Kalkınması metodu denemeleri genişledikçe meseleyi bütünü ile kavrayacak bir örgüt ihtiyacı meydana çıkıyor. Hükümetler Genel Sekreterlik mi, Bakanlık mı olsun, araştırma ve soruşturmalarını yapıyorlar. Sonunda Köy İşleri Bakanlığı ihdas ediliyor.

IV. KÖY VE KOYLÜNÜN SOSYO - EKONOMİK YAPIDAKİ YERİ, PLÂN İLKELERİ İSTİKAMETİNDE KIRSAL KALKINMA ALANINDA YAPILANLAR

A. Halihazırda Köyün Durumu :

1. Köyün Tanınması

Köy, çeşitli yönleri ile çeşitli bilim dallarına pek çok tanımı yapılmış bir yerleşim birimidir. Bu pek çok tanımı birleştiren en

tutarlı tanım Milli Kalkınma Plânımızda yapılandır. Bu tanım "Köy, kanunî (demokratik - nüfus) ve nitelikleri ile ilgili kriterlerin ışığında, ekonomik yapısı büyük ağırlıkla tarıma dayalı, kendine özgü toplumsal ilişkileri olan, belirli bir yerleşim sınırına sahip en küçük idari üniteyi teşkil eden nüfusu iki bine kadar olan yerleşim birimidir" şeldindedir.

Yukarıdaki tanımı değişik açılardan yorumlamak, diğer bir deyimle köyü çeşitli yanlarıyla şekillendirmek konuya her halde açıklık getirecektir.

Köy, yerleşim birimi, idare ve kanun açısından incelendiğinde; köyün idare hayatımızın en küçük birimini teşkil ettiği görülür. 1924 yılından beri yürürlükte olan "Köy Kanununun" 1 ci maddesiyle köyün tanımı yapılır ve 2 ci madde bu tanımı tamamlar. Söz konusu maddelere göre "nüfusu 2000 den aşağı yurlara köy denir" der. Bu tanımı 2 ci madde şöyle tanımlar. "Cami, mektep, otlak, yaylak, baltalık gibi ortak malları bulunan ve toplu veya dağınık evlerde oturan insanlar, bağ bahçe ve tarlaları ile birlikte bir köy teşkil ederler." Ancak kanun, nüfusu 2000 den aşağı olsa dahi belediye teşkilatı bulunan yerleşme merkezlerinin kasaba sayılacağına dair bir istisna da getirmiştir.

2. Köyün Fizik Yapısı

Köylerimiz sahip oldukları nüfusa, konumlarına, ormanla ilgilerine, toplu veya dağınıklıklarına, ev biçimlerine göre farklı özellikler göstermektedir.

Nüfus dağılımına göre köylerimizin durumu şöyledir.

Toplam köylü nüfusunun % 82,7 si (150-1000), % 8,2'si (1001-2000), % 1,6'sı 2001 ve daha yukarı % 7,5'i de (1-150) nüfusa sahip yerleşim birimlerinde yaşamaktadırlar.

Köy Kanununun uygulandığı muhtarlık yerleşim birimlerinin % 71,9'u toplu, % 15,5'i dağınık, % 11,8'i de az dağınık özellik göstermektedir. Ancak bu oranların bölgelere göre değişiklikler gösterdiğini belirtmeliyiz.

Mevcut köylerimizden 5020 si orman içinde olup 2 milyon 400 bin nüfusu, 8250 si orman kenarında olup 4 milyon 500 bin nüfusu barındırmaktadır.

Yine eldeki verilere göre köylerimizin % 18,7'si ovada, % 34,1'i vadi ve etekte, % 15,8'i sırtta, % 29,1'i yamaçta kurulmuştur.

3. Sosyal Bakımdan Köy

Sosyal bakımdan köyün incelenmesinde, "geniş aile" modelini, gelenek ve göreneklerin egemenliğini, cemaat hayatını, köyde kadının henüz istenilen bir statüye kavuşmamış olduğunu görmekteyiz.

4. Ekonomik Bakımdan Köy

Ekonomik bakımdan köy hayatının temeli tarımdır.

Tarımda toprak kullanma, toprağa sahip olma, birim araziden daha fazla verim alma konusunda henüz çözülmemiş pek çok problem mevcut bulunmaktadır.

Toprak tasarruf şekline göre köylümüzün % 72,80'i mal sahibi, % 21,48'i hem toprak sahibi, hem kiracı ortakçı, % 2,48'i ortakçı, % 60'ı kiracı, % 2,84'ü ise diğer şekillerde toprağa sahip bulunmaktadırlar.

5. Siyasi Açıdan Köy

Siyasî açıdan ise köyün bir oy potansiyeli vardır. Ve köy siyasi kaderimizi büyük ölçüde etkiler.

6. Cumhuriyet Döneminde Ulaşılabilen Sosyal-Ekonomik Değerler Açısından Köy

— Son yapılan araştırmalara göre dünya nüfusunun % 60 kadarı kırsal (Köy), % 40 kadarı ise kentsel (Şehir) alanlarda yaşamaktadır. Memleketimizde 1963 yılında kırsal alanlarda yaşayan nüfus toplam nüfusun % 72'si iken, 1974 ten itibaren kırsal alanda yaşayan nüfusumuz dünya ortalaması olan % 57,8'e düşmüştür.

— 1927 yılında toplam nüfus içinde 10 milyon 354 bin vatandaşımız kırsal alanda yaşıyordu. Bu toplam nüfusun % 82,2 sini teşkil ediyordu. 1963 yılında ise bu rakam 21 milyon 200 bin ile % 72 olmuştur. 1975 yılında ise kırsal alanda yaşayan nüfus toplam nüfusun % 57,2'si ile 23 milyon 300 bin vatandaştır.

— Kırsal alandaki doğurganlık oranı halâ yüksektir. Köylerde binde 27 olan nüfusun doğal artış hızı, şehirlere vaki hızlı göç sebebi ile köydeki net artış hızı binde 12 de kalmaktadır.

— Kırsal alandaki dağılık yerleşim dokusu 1975 te 35640 dan 35145'e düşmüştür. Belediyeleşme hızının artması karşılığında muhtarlık sayısının azalmasına mukabil yerleşim birimi diye adlandırılan oba, kom, mezra v.b. yerlerin sayısı ise 65277 den 70480'e yükselmiştir.

— 1930 yılında tüm bütçenin yalnızca yüzde 6 sı köy hizmetlerine tefrik edilirken, 1963 yılında bu değer yüzde 10 mertebesine çıkmış, 1975 yılı bütçesinde ise yüzde 20 olmuştur. Para olarak da 1930'da 13 milyon 350 bin TL. olan ödenek bugün 20 milyar TL. sına ulaşmıştır.

— İlk defa olarak 1974 yılı bütçesi ile toprak ve tarım reformu uygulaması için 1 milyar 30 milyon TL. bir ödenek tefrik edilmiş olup 1975 bütçesinde bu rakam 1 milyar 934 milyon TL. ye çıkarılmıştır. Böylece 5 nüfuslu bir çiftçi ailesine 1971 yılı fiyatları ile 27000 TL. hk bir yıllık gelir sağlanması düşünülmüştür.

— 1934 yılında işlenen tarla alanı 10 milyon 49 lbin hektar iken bu değer 1963'te 23 milyon 873 bin hektara ve 1974'te 28 milyon 025 bin hektara ulaşmıştır.

— 1934 yılında bağlar bahçeler alanı 1 milyon 120 bin hektar iken, bu değer 1963 yılında 2 milyon 225 bin hektara, 1974'te 2 milyon 426 bin hektar olmuştur.

— 1934 yılında 9 milyon 170 bin hektar orman alanı varken, 1963 yılında bu değer 10 milyon 584 bin hektara ve 1973-1974 yılında bu değer 19 milyon 136 bin hektara ulaşmıştır.

— 1962 yılında 2 milyon 527 bin 800 aile, 19 milyon 451 bin 940 hektar alanı işlerken, 1963 yılında 3 milyon 100 bin 947 aile, 17 milyon 142 bin 777 hektar arazi işlemiştir. 1974 yılında ise işlenen alan 28 milyon 325 bin hektar olmuştur.

— 1927 yılında toplam ekili hububat alanı 3 milyon 909 bin hektar iken, 1963 yılında bu değer 12 milyon 965 bin hektara ve 1974 yılında toplam ekili hububat alanı 13 milyon 154 bin hektar'ı bulmuştur.

— 1927 yılında toplam ekili sımaı bitkiler alanı 280 bin hektar iken, 1963 yılında bu değer 1 milyon 441 bin hektara ve 1974 yılında 1 milyon 775 bin hektara ulaşmıştır.

Bu fiziki gelişmelerin yanı sıra

Köylü gelirinin arttırılması tarımda üretim teknolojisi ile yakından ilişkilidir.

Planlı dönemde; tarım işletmesinin modern girdiler kullanarak çağdaş tarım teknolojisi ile çalışmalarını, zirai verimin, hava şartlarının etkisinden kurtarılması, güvenli ve devamlı bir gelirin elde edilmesi yolunda büyük gelişmeler olmuştur.

Bu cümleden olarak,

— Türkiye topraklarının özellikle ihtiyaç duyduğu azotu ve fosforlu kimyevî gübre kullanımı 1962 yılından sonra başlamış ve planlı dönemde süratle artmıştır.

1938 yılında 1376 ton olan gübre kullanımı, 1959 yılında 175.342 ton'a, 1969'da 2.448.000 tona ulaşarak on yılda % 716'lık bir artış sağlanmıştır. Bu miktar 1975 de 4,5 milyon ton olacaktır.

— Kalkınma planlarında her yıl 300.000 ton sertifikalı tohumluğun çiftçiye itikal öngörölmüş, diğer endüstri bitkileri, yem bitkileri ve sebze tohumları ile birlikte senelik sertifikalı tohumluk miktarı 400 bin ton olarak hesap edilmişti. Bu hedeflerin tahakkuku hububat ve endüstri bitkilerinde mümkün olmuş, yem bitkileri ve sebze tohumluluklarında hedeflerin çok altında kalınmıştır.

— Tarımda makinalaşma hızla sürdürölmüştür. 1954 yılında yalnız 221 olan traktör sayısı, 1963 yılında 50.800'e, 1973 yılında 156.100'e ve 1974'te 186 bin 100'e yükselmiştir.

— 1959 yılında tarımda kullanılan zirai mücadele ilacı toplam olarak 26550 ton iken bu değer 1967 de 40172 ton'a ve 1974'te 54600 ton'a ulaşmıştır.

Tabiat şartlarına bağlılığı azaltma yönünden sulama ve toprak muhafazası hizmetlerine de ağırlık verilmiş olup.

— 1971 yılında 1886 bin hektar olan sulanabilen arazi miktarı 1973 yılında 1929 bin hektar'a ulaşmıştır.

— Kredileme konusundaki gelişmelerde büyük ölçekli olmuştur.

— Çeşitli ürünler için tesis kredileri dekar başına 60-80 liradan 185-1000 liraya yükseltilmiştir.

— Şahıs başına kredi hadlerinde de büyük artışlar kaydedilmiştir.

Filhakika bu değerler :

— Çevirme kredilerinde 4000-100000 liradan 7500-200.000 liraya,

— Sürüm ve satış kredileri 15.000 liradan 20.000 liraya çıkarılmıştır.

— Bunlarla birlikte çiftçilerimizin yeterli bir üretimde bulunmaları ve artan tarımsal faaliyetlerini karşılamak, ürünlerine uygun piyasa dönemini bekleyerek değeri ile satmalarını sağlamak üzere kendilerine açılan kredilerin ikraz birimlerinden de dekar başına asgari 10, azami 120 TL, hık bir artış yapılmıştır.

— Desteldeme alımları ve kredi tevziinde de cumhuriyet hükümetleri Türk köylüsü ve çiftçisi lehine büyük gelişmeler kaydetmişlerdir.

Bu cümleden olarak ihracatın arttırılması, ve üreticinin malım değer pahasına satabilmesi için yapılan destekleme alımları ile muhtelif kredilerdeki gelişmeler şöyle olmuştur :

1934 yılında 77 milyon lira olan tarım kredileri, 1963 yılında 2 milyar 408 milyon liraya 1973 yılında tarım kredisi hacmi 17638 milyar liraya ulaşmıştır.

Yine aynı devre zarfında Ziraat Bankasının köylümüze sağladığı kimyevi gübre, sertifikalı tohumluk ve ziraat mücadele ilacı kıymetlerinde de büyük artışlar olmuş, 1965 te 20 milyon olan sertifikalı tohumluk kredisi, 1974 te 282 milyon ve 1965'e kadar açılmayan ziraat mücadele ilaç kullanma kredisi ilk defa olarak 1965 de 100 milyon liraya çıkarılmıştır.

— Yetersiz mali güce sahip olan Türk Köylü ve çiftçisinin daha geniş ölçüde finanse edilmesi için Ziraat Bankasının son 5 yıl zarfında çiftçiye ödediği ortalama kredi hadlerinde büyük gelişmeler meydana getirilmiştir.

Bu cümleden olarak :

Çevirme kredilerinin dekar başına ikraz birimi 25-200 liradan 40-400 liraya,

Tütün satış ve sürüm kredileri kilo başına 1,5 liradan 2,5-3 liraya, çıkarılmıştır.

— Zeytinin ihracından doğacak zararın Maliye'ce ödenmesi suretiyle bu mahsül destekleme politikası içine alınmıştır.

— Toprak Mahsülleri Ofisi tarafından yapılan hububat destekleme alımlarına 1966 yılında pirinç ve 1968 yılından itibaren de çeltik ilâve edilmiştir. 1964-1965 kampanyasında 75 ve 78 kuruş olarak tesbit edilen makarnalık buğday alımı ise 210 kuruşa çıkarılmıştır.

— Tütün destekleme alımları da Tekel İdaresi tarafından yürütülmüş, böylece tarım müstahsili vatandaşlarımızın alın terini değerlendirmek gayesiyle bugün ziraî mahsüllerin takriben % 80 ine tekabül eden maddeler destekleme alımlarına tâbi tutulmuştur.

— Pamuk destekleme alım fiatı 1966/1967 devresinde 210 kuruş iken 1973-74 kumanyasında 800 kuruşa çıkarılmıştır.

— 1964/65 kampanyasında 440 kuruş olan kabuklu tombul fındık destekleme alım fiatı 1973-74 kampanyasında 13.50 kuruşa yükselmiştir.

— Çekirdeksiz kuru üzüm destekleme alım fiatı 1968/69 kampanyasında ortak dışı mübayaalarda 227 kuruş ve ortaklar için % 5 fazla iken, 1973/74 kampanyasında ortaklar ve ortak dışı mübayaalarda 1000 kuruş ödenmiştir.

— Antep fıstığı destekleme alım fiatı 1968/1969 da 800 kuruş iken 1973/1974 te 25.00 olmuştur.

— Kuru incir mübayaaya fiatı ortaklar için 1968/1969 da 65 ve ortak dışı 160 kuruş iken bu 1973/1974 te 550 kuruş olmuştur.

Destekleme alımlarının finansmanı için tarım satış kooperatifleri Birlikleri ve diğer kuruluşlar, istihsal ve rekolte durumuna göre yeterli kredilerle teçhiz edilmişlerdir.

Bu makatla 1964-1965 kampanya mevsiminde 623 milyon TL. hâk kredi tahsis edilmişken, 1963-1974 kampanya mevsiminde 17 milyar 802 milyon TL. lık kredi ayrılmıştır.

Bu rakamlardan anlaşılacağı üzere istihsal teşvik ve üreticiyi destekleme maksadiyle kullanılan kaynaklar planlı dönemde 3 katından daha fazla artırılmıştır.

Bu suretle köylü ve çiftçi kitlesinin ürettiği mahsullerini değer pahasına satması sağlanmıştır.

— Üreticilerin kredi temininde, teminat bakımından karşılıkları güçlükleri gidermek üzere, yine 1974 yılında ilk defa olarak canlı hayvanda taban fiyat uygulamasına geçilmiştir.

— Tarımda dekar başına verimi arttırmak üzere modern üretim girdilerinin çiftçiler tarafından daha geniş mikyasta kullanılmasını teşvik maksadı ile, Ziraat Bankasında açılan nakdî çevirme kredilerine ilâveten kimyevi gübre, sertifikalı tohumluk, ziraî mücadele ilâcı ve akaryakıtın aynı kredi olarak verilmesi kabul edilmiştir.

— Kontrollü ziraî kredi usulünün son üç yılda 19 il'de uygulanması başarılmıştır. Önümüzdeki yıllarda bu kredinin bütün illere teşmili öngörülmektedir.

— Bu tedbirler sonucunda 1925 yılında hububat üretimi 3.496 bin ton iken, 1963 te bu 17.400 bin tona ve 1973 te 18.800 bin tona ulaşmıştır.

— 1925 te bakliyat üretimi 197 bin ton iken, bu değer 1963 de 608 bin ve 1973 te 695 bin ton'a,

— 1925 te sınaî bitkiler üretimi 806 bin ton iken, 1963 te 5.893 bin tona ve 1973 te 10.390 bin tona,

— 1925 te yaş ve kuru meyve üretimi 1.156 bin to niken, 1962 de 3.903 bin tona 1974 te 6.420 bin tona,

— 1932 de Narenciye üretimi ..... 264 bin adet iken, 1963 te 3 milyon 247 bin ve 1973 te 590 bin tona yükselmiştir.

Bu değerlerin tetkiki üretimde vaki artışların tarımda alınan pek çok iyileştirme tedbirlerine rağmen beklenen düzeyde olmadığını göstermektedir.

Köy ve köylünün kalkınmasında diğer bir unsuru da hayvancılıktır.

İlkel şekilde yürütülen hayvancılığın planlı dönemde yeni bir yaklaşımla ülke şartlarına göre düzenlenmesine çalışılmıştır. Buna göre mera durumu elverişli olan yerlerde ise, yem üretimi ile bağlantısı kurulan, yoğun hayvancılığın geliştirilmesi yoluna gidilmiştir.

Plânlı dönemde; mera açımının durdurulmasına, meraların iyileştirilmesine çalışılmış, özel besi projelerinin uygulanmaya konulması ile verimliliğin artırılması çabaları yoğunluk kazanmıştır.

Bu projeler; köy hayvancılığını geliştirme projesi, süt işletmeciliği projesi, besi projesi ve Türkiye tavukçuluğunu geliştirme projesidir. Bunun yanısıra "Sığır ve besi ile savaş" çalışmaları olumlu sonuç vermiştir.

Bu çalışmalar sonucunda 1927 yılında küçük ve büyük baş olarak 25 milyon 708 bin olan hayvan mevcudu, 1963 yılında 72 milyon 110 bine ve 1974 yılında da 76 milyon 593 bine ulaşmış bulunmaktadır.

1964 yılından itibaren tarım kredileri için de hayvancılık kredileri ayrı olarak ele alınmaya başlamış olup 1964 yılında 135 milyon 126 bin TL. olan kredi plasmanı, 1971 de 850 milyon TL. ye ve 1974 te 1 milyar 136 milyon TL. ye yükseltilmiştir.

Bu çalışmalar sonucunda 1965 te fert başına et tüketimi yolda 12.1 kg. iken bu değer 1970 te 16 ve 1974 te 19,2 kg'a yükselmiştir.

— Hayvancılığın yanısıra Su ürünlerinin geliştirilmesi istikametinde de büyük gayretler sarfedilmiş bulunmaktadır.

Bu cümleden olarak Balıkçılığın hukuki ve idari yönlerini düzenleyen ve su ürünleri stoklarının korunması, üretimin artırılması ile araştırma, yayım eğitim konularını kapsayan su ürünleri tasarısı II. Plân döneminin son yıllarında kanunlaşarak yürürlüğe girmiştir.

Gene ikinci plân döneminde modern teknolojiye uygun olarak balıkçılar elektronik cihazlarla donatılmış ve kaynakların tespitinde büyük bir gelişme görülmüştür.

Su ürünleri üretimi 1973 yılında % 25.3, ihracat değeri ise % 41 arasında artış göstermiştir.

— Bilhassa tek mahsule dayalı olan köylerimizde geçim kaynaklarını geliştirmek üzere el ev ve köy sanatlarına önem verile-

rek gezici ve sabit kurslar açılmak suretiyle pek çok köylü vatandaşımız bir zanaat sahibi edilmiş ve ek gelir kaynağına sahip kılınmıştır.

Bu izahlar göstermektedir ki,

Daha Cumhuriyetin kuruluşu ile, birlikte kamu hizmetleri içinde küçük sanatların geliştirilmesi ve yayılması çalışmalarına önem verilmiş, çeşitli küçük sanat kursları açılmış, küçük sanatkarlara krediler sağlanmış, lüzumlu araç-gereçler temin edilmiştir.

Özellikle II. Plân döneminde; el sanatları mamulleri yapımında insan gücü kullanmak suretiyle kırsal alanda yaşayan kimselerin boş zamanlarını değerlendirerek, yeni istihdam olanakları yaratmak ve köylü ailelerin ekonomisine gelir sağlamak üzere el sanatlarının geliştirilmesi politikası benimsenmiş ve politikadan beklenen gayelere ulaşabilmek için hizmet, araştırma, eğitim-üretim ve pazarlama safhalarını kapsıyan bir bütün olarak düşünülmüştür.

— Köy ve köylü kalkınmasında diğer bir araç ise, KOOPERATİFLEŞME dir.

Kooperatifler köylü nüfusun gelir düzeyinin ve yaşama şartlarının düzeltilmesi ve geliştirilmesi çabalarında başlıca örgütler olarak görülmektedir.

Köy İşleri Bakanlığında yapılan son saptamalara göre ülkemizde kurulmuş 20.654 kooperatifin hemen hemen yarısı, 9.906 sı (% 48,1) tarım kesimindedir. Bunlardan 2.043'ü, 1581 sayılı yasaya dayalı tarım kredi kooperatifleri, 676'sı 2384 sayılı yasaya dayalı Tarım Satış Kooperatifleri 7187'si 1163 sayılı yasaya göre kurulan tarımsal amaçlı kooperatiflerdir.

Düşük gelir guruplarının gelirlerini arttırmak, üretimde verimliliği yükseltmek, ihracaatı geliştirmek gibi çok mühim hedefleri kendilerine görev edinmiş olan Kooperatiflerimizin bu hedefleri tam olarak gerçekleştirdikleri söylenemez.

Planlı dönemde kooperatificiliğin geliştirilmesi konusunda pek çok politika ve tedbir getirilmişse de bunlar da tam olarak uygulanamamıştır.

Devlet Plânlama Teşkilatı tarafından 1966-1968 yılları arasında yaptırılan geniş kapsamlı kooperatif araştırmasına uygun olarak

meseleyi ele alıp mevzuatı buna göre düzenlemek ve kaynakları gerçekçi bir şekilde sağlamak bu konuda en iyi çözüm olacaktır.

Planlı kalkınma döneminde köy fizik altyapısının kurulmasında da önemli gelişmeler sağlamıştır.

Bu cümleden olarak Yol-Elektrik hizmetlerinde durum şöyledir.

Planlı dönemin başlangıcına kadar yapılan köy yolu miktarı 11.382 km. idi. Bu uzunluk 1974 yılında 71.301 km'yi bulmuştur. Bugün kırsal nüfusun % 55'i köy yoluna kavuşmuş durumdadır.

Köy yolu sorunu 4. Kalkınma Planı sonunda tamamen çözümlenmiş olacaktır.

1950 yılında suya kavuşan ünite sayısı 201 iken bu miktar 1974 yılında 31.161 olmuştur. Sözkonusu 31 bin yerleşim yerinde 11 milyon vatandaşımız sıhhi ve yeterli içme suyuna kavuşmuştur.

1974 yılı sonu itibariyle 43 bin yerleşme ünitesine içme suyu getirilmiştir.

Bu suretle içme suyundan yararlanan ünite sayısı toplamın % 75 ni bulmuştur.

Planlı dönem öncesinde köy elektrik tesislerinin sayısı 216'dır.

9 bin köy 1974 yılına elektriğe kavuşmuş olarak girmiştir.

— Kırsal kesimin sağlık hizmetleri politikası 1975 yılı sonunda sağlık ocağı sayısını 1311, sağlık evi sayısını 2937'e ulaştırmış olacaktır.

Sosyalleştirme kapsamına alınan il sayısı 36'ya yükselmiştir.

1974 yılı itibariyle kırsal kesimde 36.733 ilkokul bulunmaktadır. Bu Okullarda 101 bin öğretmen 3 milyon 300 bin öğrenciye eğitim vermektedir.

Kırsal alanda okullaşma oranı % 91'dir.

1935 yılında yüzde 19,2 olan okur yazarlık oranı, 1965 de % 48, 72 ye ve 1974 de % 58,40 a yükselmiştir.

— 1973 yılı sonuna kadar Toprak-İskan Genel Müdürlüğüne bölgesel şartlara uygun muhtelif köylerde 2398 aileye konut, 1824 aileye tarımsal işletme, 26 köye de sosyal tesis yapılmıştır.

Köy ve köylü meselelerine gerekli bir yaklaşım temin yönünden planlı dönemin getirdiği yeni bir araç mahalli idareler planlamasıdır.

Üçüncü plan döneminde, Mahalli İdarelere dönük çalışmalarda plan hedeflerine zaman ve kaynak kaybına uğramadan ulaşabilmek amacı ile il (Mahalli İdareler) Planlaması diğer planlama araçlarına ek bir planlama aracı olarak getirilmiştir.

Mahalli İdareleri bir plan disiplini içerisinde çalışmaya özendirmek amacı ile Mahalli İdare Planlarında yer alan üretken, milli plan hedeflerini destekleyen ve gerçekleşmesine yardım eden il özel İdareleri veya il özel idareleri öncülüğünde halka açık kuruluşlar ve köy kalkınma kooperatiflerince yürütülen belirli projelere DPT 1972-73 ve 74 yılları Bütçesinden yardım şeklinde transferler yapılmıştır.

Böylelikle Cumhuriyet döneminde Köy ve köylü kalkınması politikasının gerçekleştirilmesi için alınan yasal, teknik, örgütsel ve mali tedbirlerle "kırsal kalkınma hareketinin" getirildiği noktayı tespit etmiş bulunmaktayız.

Ancak varılan seviyenin istenilen ve özlenen ölçüye ulaşılmadığı da bir gerçektir.

B. Köy Kalkınmasının İstenilen Seviyede Gerçekleşmemesinin Nedenleri :

Köylünün yaşam düzeyini, geliri arttırarak ve mevcut gelir dağılımındaki dengesizlikleri gidererek yükseltmek temel amacına yönelen, köyün ve köylünün kalkındırılması politikalarının 1975 Türkiye'sinde şaplanan amaca vardığını - bütün olumlu gelişmelere rağmen söylemek mümkün değildir.

Köy ve köylü kalkınmasının düşünülen seviyeye ulaşmamasının nedenlerini şöyle özetleyebiliriz.

1. Temel Yaklaşımlarda Yapılan Yanlışlıklar

Planlı kalkınma dönemine kadar, köy ve köylünün kalkındırılmasına esas olan politikalar yanlış yaklaşımlara dayanmıştır.

Şöyleki:

— Köy ve köylünün kalkındırılması hareketinin diğer ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetlerle gerekli ilişkisi kurulamamıştır. Ve çeşitli hizmetlere birbirinden bağımsız ağırlıklar verilmiştir.

— Köylünün yalnız köyünde kalkındırılacağı görünüşünden hareket edilmiştir. Hatta şehirleşme hareketinin yarattığı sorunlarla ilgili olarak uzun yıllar şehirleşmenin durdurulması konusu tartışılmıştır.

— Bu yaklaşımların doğal bir sonucu olarak, elde edilen sonuç, köy ve köylünün kalkındırılması açısından, gösterilen çabaların gerisinde kalmıştır.

2. Giderilemeyen Sorunlar

a. Prodüktivite ile ilgili sorunlar :

(1) Prodüktiviteyi arttırmak için gerekli olan:

- Girdi kullanımının artırılması, girdilerin optimum seviyede kullanılması,
  - Arazi sınıf ve limitlerine göre tarım yapılması,
  - Maliyetin düşürülmesi,
  - Tabiat şartlarına bağlılığın azaltılması,
  - Tabii kaynakların korunması ve geliştirilmesi,
  - Kalitenin iyileştirilmesi,
- hedefleri istenilen düzeyde gerçekleştirilememiştir.

(2) Çiftçiye götürülebilen yaygın hizmetlerinin yetersizliği sonucu girdi kullanımı ve üretime yön verme ile ilgili sorunlar çözümlenememiştir.

(3) Tarımsal üretim büyük ölçüde halâ tabiat şartlarının etkisi altındadır. Bunun yanısıra; tarımda satılabilir prodüktivitesi, bazı ürünler dışında düşüktür. Bunun sonucu olarak tarım işletmelerinin gayri safi yıllık geliri artmamaktadır. Bu durum köyün ve köylünün kalkındırılmasının başlıca darboğazını teşkil etmektedir.

(4) Nihayet tarımsal üretimin artırılması programlarında, üretimin artırılmasında fiziki faktörlerin yanısıra teşkilatlanma ve özellikle eğitime gerekli ağırlık verilmemektedir.

b. Destekleme alımları - pazarlama :

Kırsal alanda satın alınan mallardaki hızlı fiyat artışlarına karşı çiftçinin sattığı mallardaki fiyat artışları daha yavaş olmuştur.

Öte yandan tarımda üreticinin arzı düzenlenme imkanının sınırlılığı, fiyat oluşunda ve pazarlamanın işletme çıkarları açısından en uygun şartlarda yapılmasında etken olacak biçimde örgütlenmemiş olması fiyat farklılıklarından üreticinin tüm olarak yararlanmasını önlemektedir.

Destekleme alımları mevcut haliyle; sorunun çözümü için yeterli olamamaktadır.

Zira; bir çok ahvalde sağlanan fiyat desteği piyasa ihtiyaçları ile ilişkisiz tespit edilmekte ve bu durum üretimin yönünü olumsuz biçimde etkilemektedir.

c. Kooperatifleşme :

Kalkınma planlarının öngördüğü çok amaçlı kooperatifticilik sistemi halen gerçekleşmemiştir.

Bunun yanısıra sayısal artışlara rağmen kooperatifticilik hareketi dar bir hizmet kooperatifticiliği düzeyini aşamamıştır. Tarımsal faaliyetlerin bütününe kapsayan bir sisteme ulaşılamamıştır.

d. Fiziksel altyapı ve hizmetler :

Köylü nüfusun ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik hizmetler arasında kalkınma planlarının ısrarla istediği gerekli koordinasyon ve denge kurulamamış ve yapılan hizmetlere ve harcamalara uygun sonuçlar elde edilememiştir.

Dağınık ve çok sayıda birimden oluşan kırsal yerleşim, iktisadi ve toplumsal açılarından köylü ihtiyaçlarını ve kamuca köye götürülen hizmetleri olumsuz yönden etkilemiştir.

e. Toplum kalkınması

Küçük toplum birimlerinde teşebbüs gücünün geliştirilmesi programları (toplum kalkınması) tam olarak uygulanamamış ve uygulama başarı olamamıştır.

f. Sosyal güvenlik :

Tarım kesiminde çalışan 8,5 milyonu aşan nüfusun sosyal güvenlik sistemi içine alınamamış olması tarım sektörünü menfi bir biçimde etkileyen bir faktör olmasının yamsıra sosyal güvenliğin toplumun bütününe yaygınlaştırılmasını sınırlayan bir faktör olmaktadır.

g. Ziraî sigorta :

Ziraî sigorta sisteminin kurulamamış olması tarımsal faaliyetleri menfi yönden etkilemektedir.

Zira; tarımsal faaliyetin en önemli özelliklerinden biri özellikle açıkta faaliyet gösterilmesi sebebiyle çok sayıdaki tabii risklerle karşı karşıya bulunması ve bu risklerin yeteri kadar kontrol altına alınamamış olmasıdır.

Rekor seviyede elde edildikleri yıllarda dahi ürünler, tabii risklerden tüm veya kısmi olarak zarar görürler. Bazı yıllarda ise, sözkonusu zarar o kadar büyük olur ki bu, çiftçinin tekrar tarımsal faaliyet göstermesine engel teşkil edecek şekilde mali güçlükler sebepten teşkil edebilir.

V. TÜRKİYE'DE KÖY VE KÖY BÖLGESİNİN TEMEL GERÇEKLERİ

A. Demografik Gerçekler :

Son 20 yılda yapılan nüfus sayımı sonuçlarına göre köyde yaşayan nüfusun, toplam nüfusa oranı sürekli olarak düşmektedir.

Kırsal nüfusun toplam nüfusa oranı 1950 yılında % 81.5 iken bu oran 1960'da % 73.7'ye, 1965'de % 70.1'e, 1970'de % 64.1'e, 1974'de % 59.1'e, 1975'te % 57.8'e düşmüştür.

Bu rakamların ifade ettiği gerçekler şunlardır:

— Türkiye'de halen nüfusun % 57.8'i geçimini tarımdan sağlamaktadır.

— Kırsal alanda nüfus artış hızı yüksektir. Yılda ortalama bir milyon'a yaklaşan bir artış vardır.

— Artan bu nüfusu kırsal alanda iş ve güç sahibi kdamama yüzünden, şehirlere doğru düzensiz bir göç meydana gelmektedir.

— Köyde kalkınma hamlelerinde değerlendirilebilecek gizli bir işsiz potansiyeli vardır.

— Köy nüfusunun genel nüfusa göre olan gelişimi sonucunda, Türkiye'nin nüfus artışı ile beraber hızlı şehirleşmeye doğru bir meyil gösterdiği görülmektedir. Sanayileşen ülkelerde köyden şehire doğru bir akımın başlaması normal sayılırsa da, memleketimizde büyük şehirlerin çevresinde belirli bir işi olmayanların meydana getirdiği gecekondu doğmakta ve bu düzensiz ve sıhhsiz bir yasantı meydana getirmektedir.

B. Sosyal ve Ekonomik Gerçekler :

— Kırsal alanda yerleşim halen büyük bir dağınıklık arz etmektedir. 1973 başında 35.640 olan muhtarlık sayısı 1974'te 35.145'e düşmüştür.

Buna mukabil kom, mezra, oba, çiftlik v.s. isimlerle oluşan kırsal alandaki yerleşim birimleri sayısı ise 65.277 den 74 000 e yükselmiş bulunmaktadır.

— Bu kadar dağınık ve çok sayıda birimden oluşan kırsal yerleşim biçimi idari, iktisadi ve sosyal açılardan köylünün isteklerinin karşılanmasına ve kamuca köye götürülen hizmetlerin olumsuz yönde etkilenmelerine sebep olmaktadır.

— 1974 yılı gayri safi millî hasılası cari fiyatlarla 430 Milyar 601 Milyon TL. olup bu 1968 yılı sabit fiyatları ile 169 Milyar 172 Milyon TL. sıdır.

1970'te ise bu değerler cari fiyatlarla 146 Milyar 920 Milyon TL. sı ve sabit fiyatlarla 125 Milyar 245 Milyon TL. sı idi.

Bir mukayese yapabilmek için yalnız sabit fiyatlar kullandığımız takdirde GSMH içindeki tarımın payı 1970'te 33 Milyar 356 Milyon TL. sı iken bu 1974'te 36 Milyar 326 Milyon TL. sına ulaşarak yüzde 9.2 artış göstermiştir.

Tarım kesiminde çalışan ve yaşayanların GSMH dan aldıkları pay ise 1970'te 33.356 Milyon TL. sma, 1974'te 36.226 Milyon TL. sına ulaşmış ve GSMH artış hızının altında kalmıştır. Bu değerler

ayrıca fert başına düşen sabit fiyatlarla ortalama 4285 TL. lik millî gelirin altındadır.

— 1970 yılında GSMH nm yüzde 21.0 mı sanayi yüzde 27.1 tarım oluştururken 1974 de bu oranlar tarım aleyhine ve sanayi lehine gelişme kaydetmiş ve ilk defa olarak 1974'te sanayi sektörü yüzde 24.6 ile yüzde 23.2 olan tarımın önüne geçmiştir.

Ancak tarım sektörü Dış Ticaret dengesi yönünden halâ tüm önemini ve ağırlığını muhafaza etmektedir.

Filhakika 1970'te ihracat gelirlerimizin % 75.0 mı tarım kesimi oluştururken 1974'te bu oran yüzde 59.1 ile yine de yüzde 36.8 lik sanayi ihraç mallarının önünde gelmektedir.

— Türkiye ekoonmisi daha uzun müddet, tarım sektörü gelirlerine dayanacaktır. Türkiye'de büyük sanayi için gelişme hızı, nüfus fazlalıklarının problemlerine kısa süre içerisinde çözüm yolu bulabilecek nitelikte görülmemektedir.

— Bu bakımdan gelişme güzel vuku bulan ve hızlı bir tempo ile artan şehirleşme hızının azaltılması ve ortaya çıkardığı sosyal problemlerin önlenmesi, köy sektörü nüfusuna tatmin edici iş ve kazanç imkânlarının bulunmasına ve köy ekonomisinde sağlanacak gelişmelere dayanacaktır.

— Tarım sektöründe sosyal bünye, birçok düzensizlikleri yüzünden,ekonomik gelişmeleri destekleyici bir ortam yaratacak durumda değildir. Tarım sektörünün ana temellerini teşkil eden aile işletmeleri, ekonomik gelişmeyi sağlayacak kuruluşa, niteliklere ve ortama henüz kavuşturulmamıştır.

— Geniş anlamı ile eğitim faaliyetleri köyde bir kalkınma havası yaratacak nitelikte ve yoğunlukta köy seviyesine indirilememiştir.

— Köye hizmet götürmekle görevli Devlet sektörü ilgilileri, evvelâ, hizmet ulaştırmanın prensipleri üzerinde fikir ve uygulama birliğine varamamıştır, sonra da hizmet ifasmda işbirliği anlayışını benimseyememişlerdir. Bu sebepten, Devlet Bütçesinden yapılması öngörülen yatırım hizmetleri çoğu zaman köye, köy seviyesine inmemiş veya müessir bir işbirliği ile uygulanamamıştır.

— Köye hizmet götürme anlayışı, köy kalkınması faaliyetleri, çoğunlukla hatalı ve "Köylü için, köylü ile beraber" prensibine aykırı

rı olarak, “Köylüye rağmen ve köylüyü karıştırmadan” yapılmak istenmiş ve bu suretle, köylü vatandaşına, “herşeyi Devlettten veya başkasından bekleme” yanlış anlayışı yerleştirilmiştir.

— Çok defa, köy kalkınmasının asgari temel istekleri iyice benimsenmeden, analiz edilmeden, çok dağınık ve perakende hizmetlerle köye yardım edilmek istenilmiş, fakat herbiri metodlar ve prensipler bakımından zaman ve mekân içerisinde desteklenmeyen bu yardımlar köy kalkınmasında arzu edilen hareketi yaratamamıştır.

— Köy kalkınması, bazen köy içerisinde bazı örnek işletmelerin kalkındırılması, bazen de değişik sektör yardımlarının köye ulaştırılması şeklinde düşünüldüğü için köy problemlerinin bütünlüğü kavranamamış, köyün bulunduğu bölgede civar köylerle münasebetlerinin kalkınmaya yapacağı etkiler gözetilmemiştir.

— Köyde ve köy gruplarında, kalkınma hareketlerini benimseyebilecek bir toplum anlayışı yaratılamamıştır.

— Köy kalkınması için, lüzumlu faktörlerin en önemlilerinden birisi olan sermaye terakümü, köy sektörü kalkınması ile ilgili kredi imkânlarının yaratılması ve geliştirilmesi için, bazı münferit çalışmalar ve kuruluşlar hariç tutulursa, genel politikaya etki yapacak bir çözüm yoluna gidilmemiştir.

— Köy toplumunda ekonomik kalkınmayı etkileyen diğer önemli bir gerçek birim üniteden alınan verimin çok düşük oluşudur. Alınacak kısa vadeli müessir tedbirlerle kısa zamanda arttırılabilecek olan ürün miktarları, ekonomik gelişmeyi hızlandıran gelir kaynaklarını besleyebilecektir.

— Köy ekonomisinin gelişmesi, ekseriyetle mahsulün işlenmiş halde ve perakende olarak çiftçinin elinden çıkarılması suretiyle elde edilen asgari kazançlara dayanmaktadır. Mahsulün köyde, tam ve yarı mamul halde işlenmesi, bizzat köylü organizasyonları tarafından pazara arz edilmek suretiyle, mutavassıf kazançlarının da köyde bırakılması gibi tedbirler genellikle ihmal edilmiştir.

— Köyde tarım üretimi yanında ele alınması mutlaka zaruri olan ve köyün kalkınmasında hemen tarım kadar önemi bulunan işgücü potansiyelini kıymetlendiren köy el sanatları, bazı sanayi kollarının bölümlerinin köyde gelişmesi, ziraat sanatları gibi mühim konulara ilgisiz kalmıştır. Bunların piyasa etüdleri, pazarlanması

kredilenmesi, kalitelerinin kontrol ve tekâmülü donatım mevzuları üzerinde gerekli dikkat ve ehemmiyet sarfedilmemiştir.

Ayrıca muvakkat göçleri teşkilâtlandırma ve eğitime yolu ile köy ekonomisinde daha faydalı hale getirme imkânları üzerinde durulmamıştır.

— Fiyat ve gelir istikrarını sağlamak için 1965'te yalnız iki mahsul için uygulanan destekleme alımlarını 1974'te dokuz mahsule çıkartılmış olmasına rağmen dinamik bir örgütlenmenin olmaması bu sistemden beklenen faydayı tam olarak sağhyamamaktadır.

— Tarımsal kredileme sistemi tarıma ayrılan plasmanlarda 1970-1974 yılları arasında yüzde 100 ü aşan bir yükselme olmasına rağmen tarım işletmeleri açısından yeterli, etkili ve dengeli bir kredi uygulamasına imkân sağlamamıştır.

C. Teşkilatlanma ve Hukuk Yönünden Gerçekler :

— Türkiye'de mahalli idareler ve köy, Anayasa düzeni içerisinde, özellikle tanımlanmış olan, bağımsız kuruluşlardır. Köyler merkezi teşkilâtın birer cüz'ü değil, mahalli idarenin bağımsız bir organı ve ünitesidirler. (Anayasa M. 116)

— Köy Kanunumuz, köyleri, merkezden yönetim düzeni dışına çıkarılmış olan, mahalli idarelerin bir ünitesi olarak tanımlamakta ve köye ait bütün hizmetlerin köy tarafından yapılmasını öngörmektedir. Bu suretle köyler, aynı zamanda vatandaşın demokratik düzeni benimesmesinde ve yürütülmesinde önemli bir toplum olarak kabul edilmiş bulunmaktadır.

— Köy Kanunu gereğince köyler, köy hizmetlerini kendi öz kaynakları veya sağhyacakları imkânlarla yapacaklardır. Bu hizmetler mecburi ve ihtiyari hizmetler olarak ikiye ayrılmış ve her ikisi de toplumla ilgili bütün hizmetleri kapsamıştır.

— Köye hizmet götüren Devlet sektörü kuruluşlarında, köy hizmetlerini ifada işbirliği anlayışı gelişmemiştir. Esasen bu hizmetlerin çok dağınık bir şekilde ve çok çeşitli ellerle köye götürülmeye çalışılmaları yüzünden, arzu edilse dahi etkili bir işbirliği sağlanamamaktadır.

— Metodlar, prensipler, geri ödeme şartları ve vatandaşın hizmetlere katılmasını sağlama yönlerinden çeşitli merkezi hükümet

teşkilâtının birbirlerinden farklı işlemler yapmakta oldukları görülmekte ve bu bakımdan da vatandaşın kendi toplumu için, kalkınma hizmetine katılma arzusu geliştirilememektedir.

— Merkezi Hükûmet teşkilâtı, köy kalkınması hizmetlerinde köy bütçesi yetersizliği, köy bütçesi kaynaklarının azlığı yüzünden köy hizmetlerinin önemli bir kısmını üzerine alırken, köyün ve mahalli idarelerin kendi kalkınmalarını geliştirmeleri için teşkilâtlanmalarını ve yeni imkânlar araştırmalarını teşvik edici olamamaktadır. Bu suretle zaman içerisinde kendi işlerini, hiç olmazsa bunların bir kısmını yapabilecek olan mahalli kuruluşların teşkili ve kuvvetlenmeleri geri kalmaktadır.

— Devletin köye götürdüğü çok çeşitli hizmetler genel olarak iki grupta toplanabilmektedir. Bunlardan birisi, köy kalkınmasını etkileyen ve kalkınmayı geliştiren ve hızlandıran faktörler, diğerleri ise kalkınmanın temel faktörleri, kalkınma toplumun kuruluşu ve çalışması ile ilgili ana faktörlerdir. Genellikle ayrılabilen bu hizmetlerden temel unsurlar yani ana faktörler; köylünün toprak sahibi olması, toprağından daha fazla mahsul alabileceğı, sulama ve arazi ıslâhı hizmetlerine girişebilmesi, rahat yaşamının gerekli kıldığı ve kalkınmaları için zaruri olan asgari yerleşme, ulaştırma, ve yaşama imkânlarına sahip bulunması gibi temel faktörler, vatandaşın köye ve köy hizmetlerine bağlı kalmasını ve kendi şahsi inisiyatifini ve gelişme arzusunu kullanmasını sağlayan niteliktedir. Diğerleri ise yaratılmış olan bu temel hizmetlerin üzerinde daha ileriye gitmeyi sağlayan etkileyici ve istihsalı arttırıcı faktörlerdir.

D. Kaynaklardan Faydalanma ve Plânlama Yönünden Gerçekler:

— Türkiye'de tarım sektörünün kalkınmasında ana unsur olan toprak kaynakları bakımından, nüfus ve toprak münasebetlerinde toprak üzerinde ağır bir nüfus tazyiki görülmektedir. Diğer taraftan mevcut toprak kaynaklarından gereğı gibi ve arazi kabiliyetine uygun olarak faydalanılamadığı için, bir taraftan arzu edilen istihsal seviyesine ulaşamamakta, bir taraftan da yıldan yıla çeşitli yollarla toprak kayıplarına sebep olunmaktadır.

— Toprak ve su kaynaklarının muhafazası, kontrolü ve geliştirilmesi tedbirleri üretimi bugünkü seviyenin çok üstüne çıkarabilecek durumdadır.

— Türkiye’de, toprak kaynakları bakımından bugün karşılaşılan önemli problem, toprak mülkiyetinin dağılımındaki dengesizlik, ziraat arazilerinin fazla sayıda parçalanmış olması ve toprakların arazi kabiliyetlerine göre kullanılmaması problemleridir. Mülkiyet dağılımındaki dengesizlik, mevcudu arttırılamıyan kaynaklardan birisi olan toprak, kaynağının, tarımsal üretimin arttırılmasına gerektiği gibi kullanılmamasına ve sosyal problemlerin kritik seviyelere çıkmasına sebep olmaktadır. Toprak ve tarım reformu şumulüne giren bu durum ve buna eklenmesi gereken arazilerin parçalanmasını önleme ve erozyon kontrolü çalışmaları, çiftçilik, yapan aile işletmesinin kuruluşu ve yapısı ile ilgili problemleri kapsamaktadır. Bu temel yapının ve ana kıymetlerin toprak ve tarım reformu yolu ile islâhı gerekmektedir.

— Bugün Türkiye’de sulanmakta olan arazi, 6.1 milyon hektardır. Sulu ziraat sahaları, beş yıllık yatırımlar sonunda 2,4 milyon hektara yükselecektir. Bu takdirde dahi sulama imkânı olan daha 6,1 milyon hektar arazi rezervimizin kısa zamanda sulu ziraate açılması imkânlarının araştırılması gerekmektedir.

— Yatırım imkânlarımızın sınırlılığı sebebiyle, teknik eleman ve yatırımlar bakımından köy kalkınmasını daha ekonomik ve daha etkili bir şekilde kullanabilmek için, köye yöneltilecek sulama yatırımlarından, vatandaşın çeşitli şekillerle iştiraklerini sağlayacak toprak-su projelerine öncelik verilmeli ve mevcut teknik eleman, vatandaşın yapacağı yatırım projelerinin hazırlanmasına yardımcı olmalıdır.

— Türkiye’de topraktan ve sudan faydalanma durumu ve yetiştirme tekniği, geleneklerin etkisinden henüz kendisini kurtarabilmiş durumda değildir. Bu bakımdan birim sahadan ve birim ünite-den elde edilen ürün miktarı normalin çok altındadır.

Dönümden alınan buğday verimi 70-80 kilogram civarındadır. Halbuki 120 kilografa kolayca çıkarılabilir. Hayvan başına süt verimi günde ortalama olarak 3-5 kilogram civarındadır. Diğer memleketlerde ise bu rakamın 40 kilografa kadar çıktığı görülmektedir.

— Tarımda gelişmeyi sağlamak ve tarım gelirlerini arttırmak için ele alınması gereken bir husus da, geleneklere bağlı araziden faydalanma sistemi yerine, iklim, toprak ve pazar şartlarına daha

uygun bir münavebe ve yetiştirme sisteminin köylüye benimsetilmesidir. Ancak bu suretle mevcut kaynaklardan ve imkânlardan iç ve dış pazar istekleri en iyi şekilde karşılanmış ve köy kalkınmasının dayanağı olan gelir artışı sağlanmış olur. Bu ve buna benzer hususlar ise zirai plânlamanın şumullü ve şartlara en uygun şekilde yapılmasını gerektirmektedir.

— Köy kalkınmasında, tarımsal faktörler yanında, sanayi ve hizmet sektörlerinden de faydalanılmak suretiyle tarım gelirlerini destekleyici faaliyetlerin yaratılmasına ve benimsetilmesine ihtiyaç vardır. İleri gitmiş Orta Avrupa memleketlerinde, Ortak Pazar Üye Devletlerinde bu kaynaklar, tarım sektörünün Ortak Pazar şartlarına intibak edebilmeleri için faydalanılan kaynaklardır. Türkiye’de de, bu kaynaklardan insan başına düşen geliri arttırma ve tarım ürünlerinden köy sektörüne daha fazla gelir temini amacı ile faydalanılması zorunluğudur.

— Büyük sanayi ihtiyacı duyduğu malzemenin bir kısmının imali için küçük sanayi tesislerinin ekonomik üniteler halinde köy bölgesine yayılması politikası, sanayileşme hedefinin ana prensiplerinden olmalıdır. Köy sektörünü, topluca kalkındırmayı hedef tutan çalışmalar, bu bölgedeki bütün kaynakların, bu arada fazla işgücünün, aynı bölgede çalışmasını mümkün kılacak şekilde, bütün çözümleri araştırmalıdır.

VI. SORUNLARIN ÇÖZÜMÜ İÇİN ÖNERİLER

A. Giriş :

Buraya kadar vaki izahat şunu göstermiştir ki.

Bütün bu çalışmalara rağmen:

- Plânsızlık ve idarî dağınıklık,
- Programlarda kordinasyonsuzluk ve bunun neticesinde güçlerin dağılması,
- Devletin halk ile işbirliğinin yeteri derecede sağlanamaması gibi sebeplerle bugüne kadar Köy ve Köysel alana götürülen hizmetlerden istenen ölçüde bir netice alınmamıştır.

Bunun sonucu olarak da köy ve köysel alanda dağınık yaşayan milyonlarca insan, şehirlerde yaşayanların eriştiği medeni imkânlarla yararlanamamak durumuna düşmüşlerdir.

Bütün bunlar; köye giden hizmetlerin dağınıklığından, ikilemelerden (Duplikasyon) kurtarılmasının, koordine ve plânlı bir çalışma sistemi içine girilmesinin; halkın güvenini ve gönüllü işbirliğini sağlamak suretiyle etkili bir hale getirilmesinin ve kalkınma planının öngördüğü kalkınma hızının gerçekleştirilmesinde önemli rolü olan köyün kendi kaynaklarının ve işgücünün harekete geçirilmesi gerçeğinin, bir zaruret olduğunu ortaya çıkarmış bulunmaktadır.

Bu maksatla Devlet mekanizmasının köy sorunları karşısında kendisinden beklenileni verebilmesi için köye götürülen hizmetlerin koordinasyonunu sağlamak ve bu hizmetlerin en önemlilerini teşkil eden Toprak ve Su kaynaklarının geliştirilmesi ve Köy Yolları, Köy İçmesuları ve Köy Elektrifikasyonu gibi alt yapı hizmetlerini de icra etmek üzere 4951 Sayılı Kanuna istinaden Köy İşleri Bakanlığı kurulmuştur.

Yurdumuzun mamur ve müreffeh hale getirilmesi, köy ve köysel alanda yaşayan ve kendi kaderine terkedilmiş 23 milyon vatandaşımızın medeni yaşayış imkânlarına sahip kılınması Köy İşleri Bakanlığının başlıca amacı olmalıdır.

Bu amaca uygun olarak :

— Bütün yurt sathına dağılmış olan bu hizmetlilerin teknik ve ekonomik şartlara uygun istikamette ve devletin malî ve teknik gücü ile köylünün âtıl duran potansiyelini (insan işgücü ve çeşitli araçlarının iş gücü fazlası ve finansman gücü gibi) demokratik düzen ve karşılıklı anlayış havası içinde hiçbir zorlama yapmaksızın bir araya getirerek koordineli bir çalışma düzeni içinde hızlı olarak halletmek,

— Aşağıdan yukarıya doğru çalışan bir plânlama sistemini geliştirerek, bu sistem sayesinde köylünün gerçek ihtiyaçlarını köyden başlayarak ilçe, il ve nihayet Türkiye çapında plânlamak ve bu suretle de daha başlangıçta köylüyü gönüllü katılmaya ve esere sahip çıkma şuuruna erdirmek,

— Bu faaliyetleri realize etmek için yeni bilimsel metodlara uygun istikamette teşkilatlanmak ve memleket kaynaklarını bu metotlara uygun istikamette şurlu olarak kullanmak,

Bu Bakanlığın en başta gerçekleştirmesi gereken hususlar olmalıdır.

B. Gelişmede Gözönünde Tutulması Gereken Sosyolojik ve Psikolojik Faktörler :

Bu hizmetler ifa edilirken önemle göz önünde tutulması gereken sosyolojik ve psikolojik bir faktör'e bilhassa değinmekte yarar görmekteyiz.

Topyekün kalkınmamızda esas ve baş faktörün köy ve köylü meselesi olduğu daima gözönünde tutulmalıdır.

Temel felsefede köy ve köylü meselesini kalkınmanın ötesinde bir beşeriyet bir insanlık ve haysiyet meselesi şeklinde kabul etmek gereklidir.

Köy ve köylüyü çoğu kere verilen ancak arada sırada methedilen hayal aleminden bir masal ve hikâye konusu olmaktan çıkarmak, onu bütün acı ve tatlı gerçekleriyle kabul ederek hakikat alemindeki yerine oturtmak, meseleye gerçek yönü ile yaklaşımı sağlayacaktır.

Köyü fiziki yapısı ile, taş ve toprak ile bu taş ve toprak içinde yıllarca ihmale uğramış, sevgisizliğe muhatap olmuş, yaşayan insanı ile ve bu taş toprağın üstünde yetişen her şeyi adeti, ananesi ve töreleriyle ele almak onu bütünü ile sevmek ve meselelerine çare bulmak tüm kamu görevlilerinin en başta gelen görevi ve kişisel davranışlarının temeli olmak durumundadır.

Uzun yılların ihmali sonucu bu meseleler, dertler ve ihtiyaçların bir dağ gibi yığın halinde bulunduğu bilinerek bu yığın halindeki dertler ve ihtiyaçlar karşısında en ufak bir yılgınlığa ve bezginliğe düşmeden o çilenin, o ızdırabın içindeki bir insanmış gibi köylünün yanında ve hizmetinde olmak kamu görevlilerinin davranışlarında vazgeçilemeyecek bir diğer husustur.

C. Uzun Vadeli Çözüm Önerileri :

Bu Sosyolojik ve Psikolojik duruma da değindikten sonra şimdi sorunların çözümünü için düşündüğümüz önerileri sunabiliriz.

1. Köy İşleri Bakanlığı Kuruluş Gayesi İstikametinde Yapılması Gerekenler.

a — Planlama yönünden yapılması gerekli işler.

Köy ve köylünün duyduğu ihtiyaçlar 1961 Anayasasının 41 ve 53 cü maddeleri ışığı altında aşağıdan yukarıya (Köy, İlçe, İl, Merkezi Hükümet, Ülke Kalkınma Planı) doğru çalışan, emredici olmayan bir planlama ve programlama sistemi içinde tesbit edilmeli, böylece daha başlangıçta köylünün gönüllü katkısı ve eserlere sahip çıkması sağlanmalıdır.

Bunu gerçekleştirmek üzere uzun vadeli kalkınma stratejisi ve 3 cü 5 Yıllık Plan yeni bir planlama aracı getirmiştir. Bunlardan birisi "MAHALLİ İDARELER PLANLAMASI" diğeri de "MASTER PLANLARI" dır.

Tüm bu planlar hazırlanırken ana politikaların şöylece tesbiti uygun olacaktır.

Sıhhatli bir şehirleşme sanayileşme sürecinin bir gereği ve aynı zamanda neticesidir.

Kalkınma sürecinin sağlıklı bir biçimde sürmesi için bir taraftan köyden şehre gelenleri istihdam edecek kapasiteyi yaratmak, diğer yandan köyde tarımsal sanayii kurmak gereklidir.

Kırsal kalkınma hareketinin odak noktası; artan bir tarımsal üretime dayalı tarım sanayiinin kurulması olacaktır.

Bu genel prensipler ışığında köy ve köylünün kalkınması için hazırlanacak Master Planları;

Köy alt yapışma dönük hizmetler, Tarım, Ormancılık ve Köy Sanayileşmesi olmak üzere dört ana konuda toplamak mümkündür.

Bu dört master plan aralarında koordine edildikten sonra Ülke Kalkınma Planının sektörel bazı içinde kendi yerlerine oturtulabilir.

Master Planların hazırlanmasında ana doneler İl Mahalli İdare Planlarından alınmalı ve bu çalışmalar Köy İşleri Bakanlığınca diğer Bakanlıklar il koordine edilmelidir.

2. Köy alt yapısına dönük hizmetler için yapılacak Master Plana şu konuların alınması düşünülebilir:

Köy yolları, köy içme suları, köy elektrifikasyonu, Toprak-Su İşleri, köy imarı (Konut, kanalizasyon vs.) Köy hamamı, çamaşırhane, köy odası, misafirhane vb., yabanî zeytinlik, fıstıklık vb. işleri, orman ıslahı, ağaçlandırılması vb. işleri, hayvancılığın ıslahı işleri, tarım ürünlerinin ıslahı değerlendirilmesi vb. işleri köy sanayiî kurulması ile ilgili işler, okul yapımı, nahiyeler, il yolları, DSİ küçük sulama işleri, taşkından korunma, ziraat kredilerin dağıtılması, balıkçı barınakları, çekek yerleri köy turizm tesisleri, sağlık ocakları, sağlık evleri ve köy telefonu.

Bütün bu hizmetler öncelikle YSE Genel Müdürlüğünce getirilmiş olan GRUP KÖY YOLLARI Planlamasına giren köylere götürülür.

— 1 nci maddedeki köylerin tamamı bu hizmetlere kavuşmuş ise, o zaman nüfusu 500 veya daha yukarı olan köylere bu hizmetler, köyler aşağıdaki kısıtlara göre değerlendirilerek bulunacak puan'a göre sıraya konmak suretiyle götürülür.

- Nüfus,
- Zirai ve sınai istihlal kapasiteleri,
- Pazara uzaklık ve yakınlık,
- Turistik değerler,
- Coğrafik şartların elverişsizliği,
- Köylülerin gönüllü katkı miktarı,
- Bölgesel gelişmişlik,
- Son olarakta yukarıdaki tasnifin dışında kalan köyler.

İllerin sıralanmasında ise DPT nca tesbit edilen GELİŞMİŞLİK ENDEKSİNE göre bir sıralama yapılabilir.

2 — Tarım Sektörü için önerilen Master Planı teklifini ise Tarımsal üretim ve Hayvansal üretim olarak iki alt bölümde ele almak mümkündür.

a. Tarımsal üretim yönünden :

- (1) 1963-1974 yılları arasında yılar itibariyle, pamuk, hububat,

şeker pancarı, yağlı tohumlar ve baklagiller üretimde ulaştığımız rakamlar ne oldu?

Plan ve Yıllık Programlardaki hedefler neler idi? Bunları hangi ölçülerde realize edebildik? Geri kalma sebeplerimiz nelerdir? Ne gibi tedbirler aldık?

(2) 1963-1974 yılları arasında yıllar itibariyle tarıma kattığımız kredi, gübre, traktör, ziraî mücadele, sulama, biçer döver, tohum vs. diğer girdilerin miktar ve bedel olarak değerleri nedir? Bu değerler içinde dış para tutarı nedir?

(3) (2) maddesindeki girdilerin tarım gelişimindeki müsbet rolü ne olmuştur? Bu rol Dünya standartlarına göre hangi seviyededir? Daha iyisi yapılmaz mı idi? (2) maddesindeki girdilerin ithalinden veya üretiminden, tüketimine kadar geçen safhalarda meydana gelen aksaklıklar nelerdir? Nasıl düzeltilir? Kim ne yapmalıdır?

(4) 1988 yılında, hektar başına buğday üretiminin 3200 Kg./yıl olabilmesi için ne gibi idari, hukukî, teknik tedbir ve yatırımlara ihtiyaç vardır.

(5) Diğer hububat neveleri ile baklagiller ve yağlı tohumlarda üretimin, 1972 nin 4 katı olabilmesi için (1988 de) ne gibi tedbirlere ihtiyaç vardır.

Sorularının cevapları bulunmalı analiz edilmeli ve bu analiz sonucundaki sentez planlamanın temelini teşkil etmelidir.

b. Hayvansal üretim yönünden :

(1) Türkiye'nin her çeşit hayvan potansiyelini iç ve dış pazarlarda değerlendirmek için alınması gerekli tedbirlerin tesbiti ile bunun bir projeye bağlanması, bu projede kimlerin neleri, nerelerde ne zaman ve ne şekilde kaç paraya yapacaklarını açık ve seçik olarak gösterilmesi bu planın esasını teşkil etmelidir.

Bu plan içinde, aşağıdaki mevzular teker teker ve bir arada koordineli olarak ele alınabilir.

(2) 11 Ocak 1969 tarih ve 6 No. lu Yüksek Planlama Kurulu raporu ile ele alınan Hayvancılığı geliştirme projesi.

(3) Et ve Balık Kurumu Genel Müdürlüğünün, Hayvan'a ait hertürlü ürünü işleyecek şekilde kombinaların geliştirmesi ve Türkiyede et endüstrisine öncülük etmesi özel sektörle işbirliği esasları ve geliştirilmesi projesi.

(4) Çiftçiden-Satıcıya ve tüketiciye kadar bir zincirin halkaları şeklinde, Et ve Süt Endüstrisinin geliştirilmesi projesi, bu proje içine üretici organizasyonları, nakliye organizasyonları, satış organizasyonları dahil edilmelidir. Keza bu proje Et ve Süt'e dayalı olarak meydana getirilen konserve, peynir, yağ, kaymak vs. gibi gıda maddelerinin de en modern usullerle halk standartlarında ucuz'a mal edilme işini de kapsamalıdır.

(5) Geliştirilmesi düşünülen, hayvan potansiyelini besleyecek yem ihtiyacının tesbiti ile karşılanma çarelerini kapsayan proje.

Bu proje hazırlanırken:

- Asgari maliyetle imal,
- Fabrikaların % 100 yerli yapılması,
- Satış fiyatlarının köylünün alış gücünü zorlamaması,
- Hammadde maliyetinde döviz gereği asgari olan malların imal edilmesi,
- İmalât işinin öncelikle özel sektörün yapmasının temini.

Bütün bu konuları kapsayan koordineli bir proje ayrıca meydana çıkarılacaktır.

(6) Bütün bu projeler için 1988 hedefi yıllık et üretimi 3 milyon 500 bin ton ve inek başına yıllık süt üretimi 2.500 Kg. olarak tesbit edilmelidir.

3. Ormanlık için Master Plân Teklifinde ise Önerilememiz Şöyledir:

Bu planın gayesi, ormancılığımızı, mevcudu en modern metodlarla işleten dinamik bir bünyeye kavuşturmak, onu çok sayıda ağaç diken, diktiği ağacına bakan, baktığı ve büyüttüğü ağacından azami verimi alacak tarzda çalışan bir hale getirmek ve ormana dayalı endüstriyi geliştirip yaygınlaştırmak olmalıdır.

a — “20.5.1969 gün ve 44 sayılı Ormancılığı ve Orman ürünlerini ihtiyacını teşvik ve geliştirme projesi hedef ve uygulama esasları” bu plan içine sokulmalıdır.

b — Orman köylüsünün meseleleri bu köylülerimiz, gelececek endüstri tarafından absorbe edilmeye kadar bu plan içinde halledilecek şekilde ele alınmalıdır.

c — Orman - Halk ilişkileri halkın ormanı sevmesi, onu koruması, korunmasının kendisinin lehine olacağına inandırılması sağlanacak şekilde, geliştirilmeli ve halktan azami ölçüde istifade esas alınmalıdır.

d — Orman işletmeciliği ve Endüstrisi için gerekli personel kademeleri tesbit edilmeli ve halen olmayan ve fakat olması icap eden personel kademeleri için gerekli tedbirler alınmalıdır.

e — Maliyetlerin analizi yapılarak bunları düşürücü tedbirler getirilmelidir.

f — İhracaatın bu çalışmada artan bir şekilde planlanması, istihisalden pazarlamaya kadar tüm safhaları ile ayrıca yer almalıdır.

g — Ormana dayalı entegre bir endüstrinin, hammadde garantisinin gelişen şartlara göre her zaman verilmesi esas olmalıdır.

h — 1988 yılında kabuldu gövde hacim itibariyle 60 milyon m³ lük bir istihsalin yapılması esas olmalıdır.

4. Köy Sanayii için Teklif Edilen Master Planda Yer Alması Düşünülen Hususlar Şunlardır:

Devlet Planlama Teşkilâtınca 1970 yılında tüm illere gönderilen bir genelge ile, mahalli kaynaklar ve halk katkısı ile illerde yapılabilecek sınaî yatırımlarla ilgili soru formlarının doldurulup gönderilmesi istenmişti.

Bunun sonucu olarak gelen cevapların değerlendirilmesi sonunda 59 ilde 24 konuda 113 adet yatırım projesinin gerçekleştirilmesinin mümkün olduğu anlaşılmıştır.

Bunların gerçekleşmesi halinde 5 Milyar 486 Milyon TL. lık bir yatırım potansiyeli doğacaktır. Bu potansiyel tamamen halk tarafından karşılanmaktadır. Bunun için gerekli proje talebinin 500 ilâ 600 arasında olacağı tahmin edilmektedir.

Devlet Planlama Teşkilâtı bu 24 konunun ön fizibilite raporlarını hiç bir ücret alınmaksızın yaptırmış olup, bu çalışmalar Teşkilâtta bulunmaktadır.

Bilhassa elektriğe kavuşmuş köylerimize öncelik verilerek bu projeleri uygulamaya sokacak bir Master Planı Çalışması Köy Sanayileşmesinin temelini teşkil edebilir.

a. Teşkilatlanma yönünden yapılması gerekli işler :

Planlanan ve Programlanan bu faaliyetler, hizmet kalitesinden hiç bir fedakârlık yapmaksızın, asgari maliyet ve azami süratle realize edilmeli, bu iş için de ilmin en son bulgularına göre Köye ve Köylüye yok yaktm bir teşkilât kurulmalıdır.

Bilindiği üzere halen kamu idaremizde aşırı merkeziyetçilik hâkimdir. Planlama ve programlamada İl ve bölge planları yoktur. İdare ve halk ilişkileri tam olarak geliştirilememiştir.

Bu husus köy düzeyinde bilhassa vaittir.

Bu durumda köye en yaktm ünite olan İlçe kademesi icraî yetkileri ile teşhiz edilmeli ve Kaymakamlarımız daha güçlü ve şevkli bir şekilde halkın hizmetinde olmaları sağlanmalıdır.

Kamu idaresinin bu şekilde düzenlenmesinin yanı sıra, köylülerimizin daha düşünce safhasından itibaren, hizmetlere katkıda bulunabilmeleri için; 20 Mart 1962 gün ve 11061 sayılı Resmî Gazete'de yaymlanan "KÖY YOLLARI YAPIM VE BAKIM YÖNETMELİĞİ" ile kurulması önerilen köyler seviyesindeki "KÖY YOLLARI BİRLİKLERİ", bucak seviyesindeki "KÖY YOLLARI GURUBU" İlçe seviyesindeki "KÖY YOLLARI KOMİSYONU" ve İl seviyesindeki "KÖY YOLLARI KURULTAYI"; yalnızca Köy yolları için değil fakat köye yönelik tüm hizmetler için, görevlendirilecek şekilde yeni baştan düzenlenmeli ve çalışır hale getirilmelidir.

Ayrıca plan uygulaması ve koordinasyonunu takiple görevli "İL ve İLÇE KOORDİNASYON KURULLARI" nm görev yetki ve sorumlulukları, daha açık ve seçik bir hale konularak, bilhassa kırsal alanın kalkınması meselelerinde tam yetkili hale getirilmelidir.

b. Kaynak yaratma yönünden alınacak tedbirler :

Köyün ve Köylünün gelişmesini ve kalkınmasını sağlamaya dönük gayretler de, yalnız devletin tahsis ettiği kaynaklarla yetinmeyip

köylümüzün gönüllü olarak nakdi veya aynı yardımını sağlayıcı tedbirler alınmalıdır.

Köy İşleri Bakanlığının kuruluş gayelerinden birini de, hizmetleri gerçekleştirmede toplum kalkınması metodundan büyük ölçüde istifade ederek, atıl duran halk gücünü ve potansiyelini harekete geçirerek onların hizmetlere büyük ölçüde katkısını sağlamak, böylece DEVLET, MAHALLİ İDARE ve HALK KATKISI üçgeninin tüm gücünü bir araya getirmek teşkil ediyordu.

Sorunların köy ve köylü ile birlikte tesbiti, ona yapılabilecek hizmetin, ne zaman yapılacağını bildirdikten sonra sözünde durabilme ve daha planlama safhasından itibaren onun fikrini alıp kendisine değer verildiğini göstermek bu katkının gerçekleştirilebileceğini ortaya koymuştur. Filhakika köy yol, su ve elektrik hizmetlerinde uygulama sonucunda 1965 yılında 155 Milyon olan halk katkısı ile mahalli idare katkıları 1973'te 1 Milyar TL. sını aşmış bulunmaktadır.

O halde bu kabulün Türkiye'de uygulama olanağı vardır ve geliştirilebilir.

Ayrıca Anayasamızın 116 ncı maddesinin emrettiği "mahalli idarelerin görevleri ile orantılı gelir kaynaklarına kavuşturulması" hükmünü süratle yerine getirecek Kanun çıkarılmalıdır.

5. Anayasamızın Konu ile İlgili Hüükümleri Muvacehesinde Yapılması Gerekli İşler :

Anayasamızın emrettiği diğer hususları yerine getirme bakımından Köy İşleri Bakanlığınca aşağıda esasları verilen bir İş Programı hazırlanıp uygulama alanına sokulmalı ve bu güne kadar yapılan çalışmalar bu program içerisinde değerlendirilmelidir.

Köy İşleri Bakanlığı bu hizmetleri ifa ederken 3.1.1964 tarih ve 6/3569 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kendisine verilen KOORDİNATÖRLÜK yetkisini tam olarak kullanmalıdır.

a. Anayasa madde 37 ve madde 52 ile ilgili görevler :

Anayasamızın 37 ve 52 nci maddelerinde,

"Devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini gerçekleştirmek ve topraksız olan veya yeteri toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlamak amacı ile gereken tedbirleri ahr....." denmektedir.

Şurası bilinmektedir ki köyde duyulan ihtiyacın başında mevcut topraktan daha fazla verim almak veya bir toprağa sahip olmak gelir.

Bu hususu sağlamak üzere Toprak Su ve Toprak İskân Genel Müdürlükleri Köy İşleri Bakanlığına bağlanmıştır. Bu iki Genel Müdürlük sayesinde mevcut toprakların islahı, toprak-su kaynaklarının geliştirilmesi ve Devletin sahip bulunduğu toprakların bu gayeyi gerçekleştirecek şekilde bir projeye dayalı olarak tevzi mümkün olabilir.

Bu konuda,

TARIM, SANAYİ VE TİCARET, ORMAN BAKANLIKLARI İLE TAM BİR KOORDİNASYON YAPILMALIDIR

b. Anayasa madde 41 ile ilgili görevler :

Anayasamızın 41 nci maddesi İktisadi ve Sosyal Hayat insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlanması amacına göre düzenlenir” demektedir.

Anayasamızın bu maddesi de tıpkı 37 nci maddede olduğu gibi Milletimizin topyekûn kalkınmasına zemin hazırlayan maddelerinden birini teşkil etmektedir.

Bu madde gereğince Köy İşleri Bakanlığına düşen görev,

— Köy alt yapı hizmetlerini yapmak, koordine etmek veya köylünün bizzat yapacağı hizmetlerde ona yardımcı olmak,

— Köyde insana yönelen hizmetleri yerine getirmektir.

Yol, Su ve Elektrik Genel Müdürlüğü ile Toprak İskân Genel Müdürlükleri bu gayeleri gerçekleştirmek için Köy İşleri Bakanlığında yer almıştır.

Köyün yolu, suyu ve elektriği, köylü ile beraber onun maddi ve manevi katkısı ile YSE ce yapılacaktır.

Köy imar plânlarının hazırlanması Toprak İskân Genel Müdürlüğü görevi olmalıdır.

Köylünün bizzat yapacağı konut, hamam, köyodası, köy camii vs. sosyal tesis projelerinin memleket gerçeklerine, köylülerin örf adet ve ananesine, onun yaşama düzenine mahalli yapı malzemesi cinslerine ve iklim şartlarına uygun bir tarzda hazırlanması görevi de keza Toprak ve İskân İşleri Genel Müdürlüğünün olmalıdır.

Köy okulu, sağlık ocağı, kooperatif binası, selektör istasyonu vs. diğer alt yapı hizmetleri konusunda ise daha programlama safhasından itibaren SAĞLIK ve SOSYAL, MİLLİ EĞİTİM VE TARIM BAKANLIKLARI İLE SIKI BİR KOORDİNASYON GEREKLİDİR.

Köyde insana dönük hizmetlere gelince, bunlar sırasıyla yetişkinlerin eğitimi, sosyal hizmetlerin görülmesi, iyi beslenme şartları ve tekniklerinin getirilmesi gibi hizmetlerdir.

Bunların yapılması için Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü ile, Tarım Bakanlığı EV EKONOMİSTLERİ Köy İşleri Bakanlığı da tekrar yer almalı; bu olmadığı takdirde MİLLİ EĞİTİM ve TARIM BAKANLIKLARI ile hedefleri Köy İşleri Bakanlığınca önceden tayin ve tesbit edilmiş bir koordinasyon programı uygulanmalıdır.

c. Anayasamız madde 42 ile ilgili görevler :

“Anayasamızın 42 ci maddesinde Devlet, çalışanların insanca yaşaması ve çalışma hayatının kararlılık içinde gelişmesi için, sosyal iktisadi ve mali tedbirlerle çalışanları korur ve çalışmayı destekler; işsizliği önleyici tedbirleri alır” denmektedir.

Burada tabiidirki köyde mevcut gizli işsizliği veya boş zamanları değerlendirmeye hususunu da göz önünde tutmak gerekir.

Memleketimizin coğrafik ve demografik şartları Köylerimizde boş zamanın doğmasına ve atıl iş gücü kapasitesinin bulunmasına sebep olmaktadır.

Bunu önleyebilmek için köylerin bünyelerine uygun el ve ev sanatları, tarım sanatları ve elektriğin gittiği köylerde çevreleriyle ilişkili olarak Köy Sanayilerini kurmak geliştirmek ve istihsal edilen malları pazarlatmak ta Köy İşleri Bakanlığının görevi olmaktadır.

Bunu gerçekleştirmek üzere Halk Eğitim Genel Müdürlüğü tekrar Köy İşleri Bakanlığına döndürülmeli, mümkün olmadığı takdirde Kredileme ve Teşkilâtlandırma Genel Müdürlüğünün bu fonksiyonla da (ki halen uğraşmaktadır) görevlendirilmesi sağlanmalıdır.

Bu konuda uygulama alanında olan Köy Kalkınma Kooperatifleri iyi bir örnektir.

Bir kalkınma programı çerçevesinde daha kontrollü ve bilinçli olarak bu yürütülürse köydeki işsizliği büyük ölçüde önlemek mümkün olabilir.

Bu konuların TİCARET, SANAYİ, TARIM BAKANLIKLARI ile Koordinasyon isteyen bir hizmet olduğu unutulmamalıdır.

d. Anayasa madde 51 ve 52 ile ilgili görevler :

Anayasamız Madde 51 ve 52 de "Devlet, kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır" denmektedir.

Duyulan ihtiyaca göre mevcut toprağından azami verimi almaya başlayan köylünün, o andan itibaren özlemini çekeceği husus ürettiği malını değer pahasına satabilmek, elinden çıkarmaktır. Bunun içinde üretimin pazarlanması, tüketim mallarının sağlanması gerekli kredilerin bulunması vs. gerekir.

Bu işler için kurulmuş teşkilâtın köylülerimizi istihsal-pazarlama, tüketim kooperatifleri şeklinde ve kendi gelirleriyle çalışabilecek bir tarzda teşkilâtlandırmasında ve devletle bu kooperatiflerin ilişkilerini kurmasında fayda vardır .

Milliyetçi Çin'in Taiwan'da uyguladığı şeklin memleketimiz gerçeklerine uygun bir tarzda tatbikata intikali yararlı olabilir.

D. Kısa Vadeli Tedbirler :

Uzun vadeli bu çalışmaların yanı sıra kırsal yerleşim tarımsal yapı ve faaliyetler, teşkilâtlanma, fiziksel alt yapı sosyal güvenlik ve ziraat sigorta ve tarımsal kurumlarla ilgili olarak aşağıda zikredilen tedbirlerin kısa vadede gerçekleştirilmesi yararlı görülmektedir.

1. Kırsal yerleşim.

Dağınık bir özellik gösteren köy yerleşim düzenini belirli ölçüde ve olumlu yönde etkilemek için II Planda öngörülen "merkezi köy" sistemini uygulamak gerekmektedir.

Bu sistem; tarım kooperatifleri, sağlık ocakları, ana-çocuk sağlığı merkezleri, örgüt eğitim merkezleri, sabit mesleki köy kursları, PTT Şube ve ajansları, pazar yerleri, v b. hizmet ve hizmet kuru-

luşlarının gelişme potansiyeline sahip merkezi nitelikteki köylerde toplanmasıdır.

2. Tarımsal yapı ve faaliyetler,

a. Toprak - insan ilişkileri ve tarım işletmeleri :

Ekonomik, sosyal ve siyasal amaçlarıyla Toprak ve Tarım Reformunun yurt ölçüsünde memleket gerçeklerine uygun bir biçimde planlanıp uygulanması gerekmektedir.

b. Tarımda üretimin artırılması :

(1) Tarımsal araştırma, eğitim ve yayımın, tarım kesiminin ihtiyaçlarına en rasyonel biçimde cevap verebilecek düzeye getirilmesi ve bu hizmetlerin bölgelere dağılımında denge sağlanmalıdır.

(2) Tarımsal girdi kullanımının arttırılması, girdilerin optimum seviyede kullanılması ve girdilerden tüm tarım işletmelerinin dengeli bir biçimde yararlanmaları sağlanmalıdır.

Tarımsal girdilerin aynı kredi biçiminde verilir karşılığını ürün olarak alan bir mekanizma geliştirilmelidir.

(3) Kredi Politikası

Özellikle proje krediendirmelerinde T.C. Ziraat Bankası ile Tarım ve Köyüşleri ve Kooperatifler Bankası arasında yakın işbirliği kurulmalıdır.

Tarımsal kredilerin üretimi arttırmak ve refahı yükseltmek gayesine yönelik bir borç olduğu, aksine karşılıksız bir yardım olmadığı hususlarında çiftçiler eğitilmelidir.

Tarımsal işletmelerin kredilendirmesinde, üretime ağırlık verilmesi planlanan üretim kollarına bölge gelişme potansiyeli dikkate alınarak öncelik verilmelidir.

Faiz, teminat, toprak baremi, geri ödemelerdeki aksaklıklar ve kredilerin amaç dışı harcanmasıyla ilgili sorunlar çözümlenmelidir. Örneğin tüketici kredisi sistemi geliştirilmeli ve kredi kontrolü etkin bir biçimde uygulanmalıdır.

(4) Doğal kaynakları koruma ve geliştirme

Toprak islahı ve korunması, drenaj, sulama, su kaynaklarının geliştirilmesi, meraların korunması gibi çalışmalarda tedbirler bir bütünlük içinde uygulanmalı ve doğal kaynakların geliştirilmesi çalışmalarında tarım kesimindeki işgücü fazlası nüfus istihdam imkânı verecek bir yapım tekniği uygulanmalıdır.

(5) Üretim politikası

Tarımsal üretim politikasında, şimdiki ve gelecekteki beslenme politikasının gelişmesine paralel olarak halkımızın ve artan nüfusun yeterli ve dengeli beslenmesi, sanayinin ham madde ihtiyacının karşılanması ihraç konusu ürünlerin dış talep ve tercihlerine uygun bir yönde geliştirilmesi, genel üretim miktarının artırılması, çeşitlerin düzenlenmesi ve kalitenin iyileştirilmesi esas olmalıdır.

Basit bir deyimle hangi ürünün nerede, ne zaman ve ne miktarda üretileceğinin planlandığı bir "Üretim Planının" gerçekçi bir yaklaşımla yapılması gerekmektedir.

Teşvik tedbirleri mekanizması ile üretim planının uygulanmasına çalışılmalıdır.

Üretim planlaması; işletme seviyesinde üretim planına inmeli ve planlamada AET ile ilişkilerimiz gözönünde bulundurulmalıdır.

AET açısından dikkat edilmesi gereken hususu, AET'nin hangi tarım ürünlerinde üretim fazlası, hangi ürünlerde de açığı bulunduğudır. Bu teshiflere göre üretim düzenlenmesi, kalite ve standartlar bakımından gelişmelerin sağlanması gerekmektedir.

(6) Pazarlama Fiyat ve Destekleme Politikaları

Pazarlama politikası, tarım ürünlerinin üretimden tüketime kadar bir seri hizmet ve muamelelerde memleketin gerçek ihtiyaçlarına ve dış talep isteklerine uygun bir yönde günün gerektirdiği olanakları sağlamak, gelişimleri temin etmek, üreticinin menfaatlerini korumak ve bu menfaatleri tüketici menfaatleriyle telif etmek olmalıdır.

Ürünlerin pazara hazırlanması iç ve dış piyasa isteklerine ve gerekli normlara göre hasat, tasnif, ambalaj muhafaza, nakliye ve dağıtım gibi hizmetler günün pazar anlayışına ve teknik icaplarına uygun bir düzeye ulaştırılmalıdır.

Pazarlama sorununun çözüme kavuşması için üretim ve tüketim kooperatifleri biçiminde kooperatifleşme şarttır.

İstikrarlı fiat politikası tarım ürünlerinin birbirleriyle ilişkileri gözönünde tutularak, üretimin yön ve seviyesini rasyonel bir biçimde ayarlamak amacıyla uygulanmalıdır.

Destekleme politikasının esasları ve desteklemeye tabi tutulacak maddeler belirli bir kuruluş tarafından tespit edilmeli, taban ve alım fiatları ekim mevsiminden önce ilan edilerek üreticilere ekimlerini planlama imkânı verilmelidir.

3. Teşkilatlanma.

Kooperatiflerin ekonomik bir bütün olarak gelişeceği hukuki, teknik ve mali bir ortam hazırlanmalı, yatırım sermayesi teşekkülündeki güçlükler giderilmeli, kooperatifçilik ilkelerinin ilkokuldan başlamak üzere eğitimin her kademedeki sağlanması yönünden tedbirler alınmalıdır.

4. Fiziksel Alt Yapı ve Hizmetler

Kırsal kesime götürülen hizmetlerde etkin bir koordinasyon sağlanmalı, yol, su, elektrik hizmetlerinin götürülmesinde hizmet götürülecek yerlerin seçiminde önceliklerin saptanmasında başvuru kriterlerin, diğer altyapı çalışmalarıyla ilişkileri temin edilmelidir.

Yol ve içme suyu tesislerinin bakım ve onarımları Devlet, mahalli idareler ve halk katılımıyla oluşan bir sistem tarafından yapılmalıdır.

Altyapı yatırımları programlarının uygulanmasında İstihdam olanağı yaratıcı bir yaklaşım seçilmelidir.

Milli Eğitim hizmetleri kırsal kesimin ekonomik imkânlarına göre yeniden düzenlenmeli tarım hizmetleri için gerekli olan eğitim kurumları yaygınlaştırılmalıdır. Sağlık politikasının uygulanmasında bölgelerarası dengesizlik süratle giderilmeli, kırsal kesimdeki sağlık ocaklarının hekim açığı "Hekimler için Mecburi Hizmet" tasarısının kanunlaşmasıyla kapatılmalıdır.

5. Sosyal Güvenlik-Zirai Sigorta

Tarım kesiminde çalışan 8.5 milyonu aşkın nüfusun sosyal güvenlik sistemi içine alınması ve tarım ürünlerinin sigortaya kavuşturulması gerekmektedir.

6. Tarımsal Kurumlar

Tarımsal politikanın planlanması, uygulaması ve denetiminde temel sorumluluk bir kuruma verilmeli, bugün çeşitli kuruluşlar tarafından yürütülen tarımsal hizmet ve faaliyetler fonksiyonel bir düzen içinde toplanmalıdır.

E. Sonuç :

Başlıca altı bölümde açıklanmaya çalışılan köy ve köylülerimizin kalkındırılması politikasının son elli yıllık aşamaları ve ulaştığı düzey, olumlu gelişmelere rağmen "meselenin" düşünülen ölçüde çözümlenemediğini göstermektedir.

Ancak özellikle köy ve köylü sorunlarını bir bütün olarak ele alan II Planla hızlanan kısıt kalkınma hareketinin bazı yasal, teknik, idari, örgütsel ve mali tedbirlerle uzun vadeli perspektif dönemde saptanan amaçlara daha kısa zamanda ulaşacağını tahmin etmek herhalde aşırı iyimserlik sayılmamalıdır.

% 37'si sanayi, % 51 hizmetler ve % 12'si tarım sektöründe oluşan bir yurtiçi hasıla yapısıyla ve birlik ve beraberlik içinde yaşayacak bütün Türk milleti, sıhhatli bir kalkınma modeli ile 21000 TL. lik takriben 1500 dolar'lık bir fert başına G.S.M. ve % 75 dolayında bir şehirleşme öngören, uzun vadeli strateji ile 1995'lerde sanayileşmiş, kırsal kalkınmasını gerçekleştirmiş bir Türkiye'yi bu tarihten daha önce gerçekleştirecektir.

Büyük Atatürk'ün işaret ettiği çağdaş uygarlık düzeyine erişmek için gayret gösteren tüm düşünür ve icracılara şükran duygularımızla saygılar sunarız.

BİBLİYOGRAFYA

- TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI, Başbakanlık Basımevi, 1973.
- BAŞBAKANLIK TOPRAK VE TARIM MÜSTEŞARLIĞI : Toprak ve Tarım Reformu Açısından Sayılarla Türkiye, Yay. No : 1, 1973, 152 sayfa.
- CEYHUN EKREM : İl ve Köy Yolları Çalışmalarımız, Karayolları Bülteni, sayı 128, Haziran 1961, s. 2 - 6, 20 - 21.
- CEYHUN EKREM : Vilâyetlere Yol Hizmetleri İçin Yardım Yapılmıştır, Karayolları Bülteni, Sayı 134, Aralık 1961, s. 11 - 14.
- CEYHUN EKREM : Köy Yolları Yapım ve Bakım Yönetmeliği Hakkında Bir Kaç Söz, Karayolları Bülteni, sayı 140, Mayıs 1962, sayı 8 - 12.
- CEYHUN EKREM : Köy Kalkınmasında Yolun Rolü, Türkiye Mühendislik Haberleri, Sayı 107, Şubat 1964, s. 8 - 10.
- CEYHUN EKREM : Yol, Su ve Elektrik İşleri Genel Müdürlüğünün Programı Teşkilâtı ve Çalışma Şekli Hakkında Genel Rapor Köy İşleri Bakanlığı, YSE yayınları, G 9 GRD - 2, Ankara 1966.
- CEYHUN EKREM : Köy Yolları İçme Suları ve Elektrik İşlerinin Organizasyonu, Türkiye Mühendislik Haberleri, sayı 131, Şubat 1966, s. 11 - 16.
- CEYHUN EKREM : YSE Neden Kuruldu, YSE Dergisi, Temmuz 1966, sayı 3, s. 1 - 2.
- CEYHUN EKREM : YSE Genel Müdürlüğünün Kuruluşunda Düşünülen Faydalar Gerçekleşiyor, YSE Dergisi, Ocak 1967 sayı 9, s. 1 - 6.
- CEYHUN EKREM : YSE ve Köy İşleri Bakanlığı, YSE Dergisi, Şubat 1967, sayı 10, s. 1 - 4.
- CEYHUN EKREM : Köy ve Köylü Meselelerimiz, Özel Çalışma, 1969, 22 sayfa (Haziran).
- CEYHUN EKREM : Sosyal ve Kültürel Kalkınma İçin Bir Program Önerisi, özel çalışma, Ekim 1969, 37 sayfa.
- CEYHUN EKREM : İkinci 5 Yıllık Kalkınma Planı Uygulama Düzeni Üzerine Düşünceler, 27 - KD 12, Mart 1971, 34 sayfa.

CEYHUN EKREM: Köy İşleri Bakanlığı Hakkında Düşünceler, Özel Çalışma, Mart 1971, 10 sayfa.

CEYHUN EKREM: Hayvan ve Hayvansal Ürünlerin Değerlendirilmesi Hakkında Rapor, DPT Dökümantasyon Servisinde, Temmuz 1971, 29 sayfa.

CEYHUN EKREM: Kalkınma Plânlarında Master Plânların Yapılması Üzerine Bazı Düşünceler, DPT Dök. Serv. Ağustos 1971.

CEYHUN EKREM: Türk Tarımında 100 Problem ve Çözümü, Özel Çalışma, Ağustos 1973, 27 sayfa.

CEYHUN EKREM: Ormancılık Problemlerimiz ve Çözümleri, Özel Çalışma, Ağustos 1973, 12 sayfa.

CEYHUN EKREM: Kamu İdaresinin Tesirli ve Verimli Olması, Ankara Ticaret Odası Dergisi, Eylül 1974, s. 16 - 23.

CEYHUN EKREM ve arkadaşları: Japonya Ziraî Kalkınması Esasları, Köy İşleri Bakanlığı Yayınları, No: 21, 1966, 57 sayfa.

CEYHUN EKREM ve arkadaşları: Milliyetçi Çin'de Köy Kalkınma Çabaları, Köy İşleri Bakanlığı Yayınları, No. 70, 1967, 72 sayfa.

DEVLET PLÂNLAMA TEŞKİLÂTI: 1. ci 5 Yıllık Kalkınma Plânı.

DEVLET PLÂNLAMA TEŞKİLÂTI: 2. ci 5 Yıllık Kalkınma Plânı.

DEVLET PLÂNLAMA TEŞKİLÂTI: Yeni Strateji ve Kalkınma 3. cü 5 yı 1(1973 - 1977).

DEVLET PLÂNLAMA TEŞKİLÂTI: 1963 Yılı Programı.

DEVLET PLÂNLAMA TEŞKİLÂTI: 1965 Yılı Programı.

DEVLET PLÂNLAMA TEŞKİLÂTI: 1974 Yılı Programı.

DEVLET PLÂNLAMA TEŞKİLÂTI: 1975 Yılı Programı.

DEVLET PLÂNLAMA TEŞKİLÂTI: Türkiye Cumhuriyeti'nin Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Gelişmesinin 50 Yılı, DPT 1313 - KD 257, Mayıs 1973, 86 sayfa.

DEVLET PLÂNLAMA TEŞKİLÂTI: 3. cü 5 Yıllık Plân, Köy ve Köylü Sorunları, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Temmuz 1971, 39 sayfa.

DEVLET PLÂNLAMA TEŞKİLÂTI: Tarımımızın Sulama Yönünden Sorunları, DPT 63 - KD 26, Nisan 1971, 15 sayfa.

- DEVLET PLÂNLAMA TEŞKİLÂTI** : Sosyal Plânlama, DPT 44 - SPD 10, Mayıs 1971, 107 sayfa.
- DEVLET PLÂNLAMA TEŞKİLÂTI** : Ekonomik ve Sosyal Gelişmelerdeki Mevcut Durum ve Önemli Düzenleme Sahaları, DPT 1037, M. 11, Mayıs 1971, 210 sayfa.
- DEVLET PLÂNLAMA TEŞKİLÂTI** : Türk Köyünde Modernleşme Eğilimleri Araştırması, cilt 1, 2, 3, DPT 860 - SPD 198, Ankara 1970 279 + 144 + 253 sayfa.
- DEVLET PLÂNLAMA TEŞKİLÂTI** : Kooperatifçilik Sorunları Araştırması, DPT 785 - SPD 183, Şubat 1972, 604 sayfa.
- İÇİŞLERİ BAKANLIĞI** : Cumhuriyetin 50. ci Yılında İçişleri Bakanlığı, (1923 - 1973), 1973, 354 sayfa.
- Prof. **KARAL E. ZİYA** : Atatürk'ten Düşünceler, İş Bankası Yayını, 175 sayfa.
- KÖY İŞLERİ BAKANLIĞI** : Köy Yolları Plânlamasında Yeni Bir Metot, 1965 Ankara, 19 sayfa.
- KÖY İŞLERİ BAKANLIĞI** : Köy İşleri Bakanlığının Kuruluş Prensipleri ve Amaçları, Yayın No. 26, 1965, 88 sayfa.
- KÖY İŞLERİ BAKANLIĞI** : Toplum Kalkınması Programlarının Amme İdaresi Cephesi, Yayın No. 4, 1965, 167 sayfa.
- KÖY İŞLERİ BAKANLIĞI** : Cumhuriyetimizin 50. Yılında Köylerimiz, Yayın No 219, 1973, 125 sayfa.
- MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI** : Cumhuriyetimizin 50. ci Yılında Rakam ve Grafiklerle Millî Eğitimimiz, 1973, 277 sayfa.
- MUTLU NECATİ** : Tarım Kesiminde Kredilemenin Genel Görünümü ve Bazı Görüşler, DPT, Mart 1974, 41 sayfa.
- MUTLU NECATİ** : Köy ve Köylü Sorunu, DPT 578 - SPD 142, 1971, 114 sayfa.
- TÜRK KOOP. KURUMU** : 1163 Sayılı Kooperatifler Kanununun Uygulanmasında Kooperatiflerin Durumu ve Sorunları, cilt 1. 21 - 25 Aralık 1970.
- TÜTENGİL İŞ. GN. MD.** : Türkiye'de Köy Sorunu, Kitap Yayınları, No. 3, 1970, 148 sayfa.
- VETERİNER İŞ GN. MD.** : Türkiye Hayvancılığı, Yayın No. A 58. 1973, 17 sayfa.